

IZR. TANÜGYI ÉRTESELTŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelenik minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Győri Adolf egyesületi pénztárosához, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztőségi iroda: VII., Sip-utca 12. szám.

Tartalom: Rási emlékezete. Irta *Dr. Weisz Miksa.* — A vigasztalás. Irta *Léderer Ábrahám.* — Kísérleti pedagógia és didaktika. Irta *Döri S. Zsigmond.* — Kisebb közlemények. Irta *Rózsa Ede.* — Tárcza Avatóra. Irta *Lenkei Henrik.* — Egyesületi élet. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Hirdetések.

R Á S I E M L É K E Z E T E.

Meghalt 1105. július 13-án.

Emléknapja van a zsidóságnak, egyik legnagyobb fia halálának nyolcszázadik évfordulóját ünnepli ezen hónap tizenharmadikán. Észak-Franciaország kis városkája, *Troyes* nagy szülöttje és halhatatlan tanítója, ki a ghetto sötétséges falai közé a szellemi világosság fényoszlopjával világított és ki zsidóságunk fenmaradását és a szellemi eltespedéstől való megóvását elsősorban biztosította, rabbi *Salamon ben Izsák* vagy *Rási* halhatatlan szellemének kegyelettel adózik majd szerteszét a világon a zsidóság. Irántudók, tudósok, testületek és községek az Óceánon innen és túl mindenütt, a történeti érzék még épséges, az elismerés és kegyeletes hála pálmáját nyújtják majd a dicső, nagy férfiú emlékezetének, mert érzik, hogy oly egyéniség emlékét újítják majd meg, ki tulajdonképen meg nem halt, mert hisz munkája, szelleme még ma is tovább hat vallásunk követői százezreinek szavában. Mint klasszikusa a talmud magyarázóinak, még ma is útmutatója mindazoknak, kik e törhetetlen sűrűségű őserdőbe próbálnak behatolni, kik az ő ösvényein haladva, beférközni akarnak ezen csodás rengeteg belsejébe. Mintegy összenőtt a talmuddal, hűséges világító napja annak oldalán és a talmud kinyomtatása óta annak állandó kísérője, mely csaknem oly tiszteletben részesül, mint maga a szöveg. Midőn 1891-ben az orosz Berditschewben valaki arra a szerencsés gondolatra jött, hogy a babyloniai talmudot kiadja egy kötetben, mellőzván a kiadásban a tossaphotokat és egyéb magyarázatokat, szentségtörésnek vélte a Rási kommentárjának mellőzését és ezen egykötetes talmudkiadás egyedüli magyarázó kísérője r. Salamon b. Izsák.

Miként a régi római, ha az *urbs* szavát használta, mindig az ő Rómájára gondolt, büszkeségére, a földkerekség gyönyöreinek koronájára, úgy a közép-

kori zsidó is, ha Kunterosról (= Commentarius) szólt, arra a par' excellence magyarázóra gondolt, ki a talmud göröngyös studiumát megkönnyítette, előmozdította. Rövid, de azért áttetsző; világos, de azért szűkszavú kísérője a babyloniai talmudnak, ki tervszerű oktatásaiban minden nehézséget elhárít a figyelmesen haladó, tanulni vágyó útjából, semminemű fölösleges tudományos balasztal nem terheli meg azt, ki magát vezetésére bizza; szuverén ura a rengeteg terjedelmű Óceánnak, ki biztos kézzel vezet a szöveg megértésének nyugodalmas kikötőjébe. Rási nélkül a babyloniai talmud is a jeruzsálemi Gemára sorsára jutott volna, amely céltudatos művelő és magyarázó hiányában a zsidóság köztudatából csaknem teljesen kiszorult és így nem gyakorolt oly hatást az elmékre, mint ikertestvére, a babyloniai talmud.

Pedig ez volt világító szövétneke a középkor sötétségének. Midőn ököljog és durvaság, bujaság és erkölcstelenség volt a középkori keresztény társadalom irányítója, a talmud tartotta ébren a zsidóban a szeretet és igaz erkölcs tiszta érzeteit; midőn megaláztatás, kínzás és jogfosztás volt apáink sorsa, a talmud emlékeztette mindig őket emberi voltukra, mentette meg bennük emberi méltóságuk és önérzetük büszke tudatát. „Ha Tórásban nem telt volna kedvtelése, elvesztem volna nyomorúságomban,“ mondhatta Izráel a zsoltárossal. Ezen folytonos szellemi üdeség éltető nedvéhez Rási juttatta őseinket, ki a látszólagosan kopár sziklából varázsvesszejével forrást fakasztott. Iskolája *Troyesban* útmutatója lett későbbi nemzedékeknek, kezdeményezője ama virágzó szellemi életnek, mely az észak-francia tossaphista iskola működése nyomán fakadt. A ghetto szűk falai közé szorított zsidó oly széles látókört nyert általa, amelyéri bármilyen magas polcon levő nem zsidó is megirigyelhette volna; erkölcse, jelleme, családi élete, mely előtt a nem zsidó prédikátorok fanatizmusa is kénytelen volt zászlót hajtani, mind ezen talajon fakadtak.

De a *Parsandata*, törvényértelmező, dísznevét is teljes joggal megérdemelte. Szentírásmagyarázata csaknem népszerűbbé vált talmudkommentárjánál. Népszerűségét az agada gazdag forrása mértékletes alkalmazásának köszönhette. „Az igazságos hitében él,“ az irás eme szava teljesen reáillik Rásira. Naiv, hívő lélek, mely az ész józan szava előtt teljesen el nem zárkozik, de azért az irás csodás elbeszéléseinek himporát le nem törli szentségtelen kézzel. Van a szentírási versnek egyszerű értelme, „*pesátja*“ de azért az agada bűbajos szózata is belemagyarázható az irás szavába, a „*derás*“ is érvényesül a maga szinpompájával, vonzó naivitásával. A héber nyelvtan kezdeteit ismeri csak, a nyelv szellemébe még nem képes behatolni; *Menachem* b. *Szaruk* és *Dunás* b. *Lábrát* kezdetleges nyelvészeti álláspontján áll, de azért mestere a nyelv kincsének és a párhuzamra szóló analógiái mindig találóak. Egészséges nyelvérzékének kifejezője az a számtalan ó-francia szómagyarázat is, mellyel fényt derít az egyes nyelvbéli fordulatok finomságára és így egyuttal kútforrása az ó-francia nyelvtudománynak. Nemcsak zsidók tanulják belőle az irás szellemét, hanem a humanizmus mesterei is lábainál ülnek és elragadtatással szólnak Rásiról, a magyarázat nagy mesteréről.

Emberszeretete, lelkének nagy jósága kortársai bámulatát vívja ki, kik nem csupán tudományáért bálványozták mesterüket. A legmesszebb helyekről hozzá

özönlenek a tanítványok, kik az ő türelmes tanításának szellemében nevelkedve, művelik tovább a zsidóság szent ügyét. Unokái, munkásságának méltó folytatói, az ő elveit juttatják diadalra Izraelben. Legnagyobb örömét abban leli, midőn kongeniális unokája, r. Jákób Tám vitatkozik vele és meg nem hajlik feltétlenül tekintélye előtt, hanem büszkén vallja saját meggyőződését nagyatyjával szemben, kifejezván a zsidóság ama nagy gondolatát, mely nem ismeri a szellemek lenyüggözését a tekintélyek által. „Üdv neked Rási, mert r. Tám származott ágyékodból,“ a szabad kutatás apotheozisa az autoritások bálványimádásával szemben. A zsidóságban nem volt helye a „jurare in verba magistri“-nak, az elvakult tekintélyimádás nem a mi fánkon termett. És hogy a gondolkodás és kutatás szelleme üde és friss maradt a mi körünkben, ezt nagyjainknak köszönhetjük és elsősorban Rásinak is, ki a legnagyobb lelki gyönyörűséggel vitatkozott unokáival.

Gyorsan felejtő és lázasan tevékeny korunkban kettős kötelességünk nagyjaink emlékezeténél meg-megállani, mert azok még mindig útjelzői munkásságunk irányának, hivatásunknak, melyről a szkepsis meg szeret felejtkezni, mert hivatásunk csak akkor ér majd véget, midőn az Isten ismerete megtölti majd a földet, mint a tengert betöltik a hullámok. *Dr. Weisz Miksa.*

A v i g a s z t a l á s

embertani, erkölcsstani, történeti és neveléstani szempontból.

Felolvastatott a központi választmány május hó 22-én tartott *Léderer* Bernát emlékünnepélyén.
(Folytatás.)

III. A vigasztalás erkölcsstana.

1. Oly cselekmény, mely által felebarátunkat nagy fáradsággal, sőt életünk feláldozásával nagy veszélytől megszabadítjuk, mindeniben örömteli, erkölcsös érzést kelt és az oly tettet erkölcsös tettek nevezük; de felebarátunk vigasztalása sem nagy munkával, sem nagy áldozattal nem jár, ez önmagában véve nem erkölcsös tett, ez legfeljebb vallásos parancsolat, társadalmi szokás, divat. Ezt az ítéletet gyakran lehet hallani, de ez tévedés, hamis felfogás. A vigasztalás szenvedő felebarátunknak lelki és testi gyógyszerül szolgál, sőt némelykor kétségbeeséstől, öngyilkolástól menti meg. Magam is t. hallgatóim, saját tapasztalatomból tudom, hogy jóakaróim, barátaim látogatása, vigasztalása fájdalmaim csillapításához, kedélyem megnyugtathatásához, betegségem gyógyításához hozzájárult.

2. A vigasztalás az ember jó szívének, a részvétnek, a szimpátiának nyilvánulása, és a „részvét, a rokonérzelem az emberi kebelnek legnemesebb érzelme.“

„Szeretettel közeledni azokhoz, kik a sors talán meg nem érdemelt csapásai alatt nyögnek, felemelni a csüggedőt, letörölni a siró könnyeit, útját megvilágító lángot gyújtani a tévelygőnek, őszintén osztozni embertársunk minden fájdalmában, ezek oly tettek, melyekben erkölcsi érzésünk a legszebb diadalt üli.“ Aki rokonai, barátai és ismerősei bajain és fájdalmain részt nem vesz, attól nem lehet várni, hogy más idegen ember iránt szánakozást érezzen, az hazáját sem fogja szeretni, a közügynek sem fog szolgálni. Ily ember egoista és az emberi társadalom kárára van. A vallás is parancsolja a betegek látogatását, a gyászolók vigasztalását, a nyomorultakon való szánakozást.

Szirach VII. fej. mondja: „Vigasztald a könnyező gyászolót és a szomorkodókkal szomorkodj!” — Továbbá: „Aki az embereken könyörül, azon Isten is megkönyörül.” A Talmud szerint vannak oly cselekmények, melyek az embernek nemcsak földi, hanem tulvilági jutalmat hoznak. Ezek közé számítja az idegenek iránti szeretetet, a betegek ápolását és látogatását, az árvákról való gondozást stb. és valóban ritkán található izraelita község, mely Chevra Kadisát, a jótékony egyesületek e legszebbikét, sőt izr. kórházat nem tartana fenn.

3. De nemcsak a vallás, hanem az erkölcsstan is a vigasztalást, a részvétet az erkölcsi tettekhez számítja. A felebarátjának jólétével, szerencsésével örülni és az ő fájdalmával, szerencsétlenségével búsulni, a szerencsés barátot üdvözölni, gratulálni, a szerencsétlen barátnak kondolálni, ez a jószívű, erkölcsös embernek ismertető jele.

4. Az ember azt hinné, hogy az örömet, a szerencsekivánatot kifejezni, az kellemesebb, könnyebb cselekmény — és az igaz is, de csak a jószívű, a jóakarátú embernek, mert ez valóban örül a felebarátja öröme felett, anélkül, hogy az *irigység* kínzó érzelmé bántaná, ami a rosszszívű embernél gyakran előfordul. Valószínűleg azért mondja a Predikátor könyve 7. fej. 2. vers: „Jobb a siralmas házhoz menni, mintsem a lakodalmas házhoz,” de a rosszra hajló ember nem is szomorkodik felebarátja balsorsa miatt, nem búsul, hanem a káröröm gonosz érzelmé tölti el keblét.

5. Ezek a jó és rossz tulajdonságok szempontjából négyféle embert lehet megkülönböztetni:

a) vannak emberek, kik másokat irigyelnek, de bajukban szánakoznak felettük, ezek a középszerű emberekhez tartoznak;

b) kik másokat irigyelnek, de bajukban nem szánakoznak felettük, ezek rosszszívű emberek;

c) kik másokat sem nem irigyelnek, sem nem szánakoznak felettük, ezek középszerű emberek;

d) és végül oly emberek, kik felebarátjaikat sohasem irigylik, hanem jólétüknek örülnek és bajaikban szánakoznak felettük, ezek az erényes, jószívű emberek. De vannak oly kitünő emberek, kik még magasabb fokon állanak emberszeretetükkel: ezek *ellenségeik* fájdalmán is résztvesznek és nekik is segítséget nyújtanak.

Az erkölcsstan nemcsak megköveteli, hogy az ember felebarátját vigasztalja, hanem minden ember morális kötelessége önmagát vigasztalni szerencsétlensége idején. A szenvedő, a szerencsétlen, a kártvallott mindig csak bajára gondol, mindig testi, lelki fájdalmával foglalkozik. Amiáltal baja még nagyobb, még fájdalmasabb lesz. Az önfentartás kötelességéhez tartozik, hogy az ember fájdalmai, érzelmei, képzetek felett uralkodjék, hogy rögeszmék, veszedelmes képzetek által kártokozó, bűnös tettekre magát el nem ragadtassa és balsorsának ellenére a hit, bizalom, a remény, a bátorság és az erény útján maradjon.

6. Az erkölcsstanból megtanulhatjuk az emberi cselekményeket erkölcsi szempontból minősíteni, megítélni.

Erre nézve szükséges a vigasztaló szándékát, célját ismerni, megbirálni. Minden erkölcsi tettnek az a jele, hogy általa más emberek jólétét, boldogságát és általában az emberi kulturának haladását előmozdítjuk. Kell azonban még a vigasztalás kútforrásait vizsgálni. Az ember némelykor azért cselekszik valamit, mert mások is azt teszik, tehát *utánzás*, *szokás* következtében, vagy azért, mert a *vallás* parancsolja, vagy *erkölcsi belátás* folytán, mert az ő kötelességérzete, lelkiismerete mondja, hogy a vigasztalás által a gyászoló családnak megnyugtatót nyújt.

Rückert szavai szerint: Geteilte Freude ist doppelte Freude, geteiltes Leid ist halbes Leid.

Ha a valódi emberszeretet, az őszinte szimpatia indítja a vigasztalót a részvétnyilatkozatra, akkor a cselekmény erkölcsös. Minél nagyobb, melegebb a részvétérzelem, annál melegebb annak nyilvánulása is.

7. Ha az érzelem nagyon gyenge, az önszeretet, a kényelem, a restség, a gőg pedig igen nagy, akkor alkalmasint a vigasztalás egészen elmarad. Ha a vigasztaló csak saját hasznát tartja szem előtt, ha vigasza nem jön a szívből, ha jó kívánságai nem felelnek meg az igazságnak, akkor az ily részvétnyilatkozó egoista tette képmutatás és ennek következtében már nem minősíthető erkölcsös cselekménynek.

De vannak oly egoistikus emberek, kik rokonaikat, barátaikat szerencsétlenségük idején nem is látogatják meg, nem vigasztalják őket és általában nem is nyilvánítják részvétüket, és miért? Mert attól tartanak, hogy kényyszerítve lesznek szerencsétlen barátjukat anyagilag is támogatni. Ez az ok erkölcstelen motivum és ezen mulasztás erkölcstelen cselekmény. Azokról mondja Jókai, az írók között a legkitünőbb psychologus: „A balsorsban eltűnnek a jóbarátok. A szerencsétlenséget mindenki elítéli, hogy okot találjon távol maradhatni tőle.“

Ezen kevés adatból a t. olvasó azt a hasznos tanulságot fogja meríteni, hogy a tanítónak a biblia mellett az ethika legfontosabb törvényeit és parancsait is kell tanítania és hogy neki magának az ethika ismerete elkerülhetetlenül szükséges.

Azért engedjék meg, hogy néhány erkölcstani művet a t. olvasó figyelmébe ajánlhassak:

Lazarus: Die Ethik der Bibel.

Wundt W.: Ethik.

Hartmann E.: Das sittliche Bewusstsein.

Schwarz Hermann: Grundzüge der Ethik.

Spencer Herbert: Die Tatsachen der Ethik.

Jodel: Geschichte der Ethik.

Spencer Herbert: Die Principien der Sociologie.

IV. A vigasztalás származása és fejlődése.

„Az élet egy szükségszerű, komoly küzdelem a létért, amely küzdelemben, a szerint, amint győzelem, avagy veszteséghez jutunk, váltakoznak folytonosan örömünk és szenvedésünk, és amely küzdelem eredményül diadalmasan mutatja fel számunkra a fejlődést, a tökéletesülést.“

Tomka Sándor.

1. Ez értekezés második fejezete a vigasztalás lélektanát tárgyalja, leírja az ezen cselekménynél közreműködő testi és lelki erőket, érzeteket, érzelmeket, képzeteket, arcvonásokat, mozgásokat, cselekményeket, megmagyarázza a hatásokat és okozatokat, a vigasztaló és a megvigasztalendő kedélyállapotát és

amennyire lehetséges, a már ismert pszichológiai törvényekre hivatkozik. A harmadik fejezet a vigasztalást erkölcsstani szempontból tárgyalja, hogy megismerjük a vigasztalás erkölcsi lényegét, célját, indító okait, a moral elveit, erényeit, kötelességeit. A jelen fejezetben a vigasztalás származását, fejlődését és haladását szándékozom nagyon röviden leírni, és pedig azért, mert szükségesnek tartom, hogy a tanító minden nevelési cselekményt, minden nevelési eszközt, minden nevelési kérdést mindenek előtt ezen 3 szempontból, t. i. *anthropologiai, moralis és történeti*, genetikai v. *evolutionisztikus* szempontból tanulmányozza és csak azután *neveléstani* szempontból. Ezen 4 szempont kezdőbetűi adják ezt a szót „*amen*,” melyet növendékeimnek vezérfonalul ajánlottam, hogy minden pedagógiai kérdés tárgyalásánál ezt a négy kezdőbetűt szem előtt tartsák.

2. Amióta *Lamarque, Goethe, Kant, Laplace, Darwin* és *Heckel* az égi és földi testek származását és fejlődését tudományosan tárgyalták, és a következő biogeneticus törvényt fedezték fel, mely szerint: „az ontogenezis, az egyén származása, a filogenezisnek, a faj származásának rövid rekapitulációja, feltételezve az öröklés és alkalmazkodás psychophysiologiai funkciói által,” — ezen idő óta minden tudomány a fejlődés elvéből indul ki. *Preyer* Vimos, híres physiologus, nem az általános emberi lelket, hanem a kis gyermekét és *Romanos J. György* az emberi szellem haladását írja le. A pedagógusok közt első sorban *Pestalozzi* és *Diesterweg* és a philosophusok közt Angolországban *Spencer* Herbert voltak azok a híres férfiak, kik a neveléstant és az erkölcsstani szintén evolucionistikus szempontból tárgyalták.

3. Minden az átalakulás és változás, a fejlődés törvényének van alávetve. Minden szervtelen és szerves test fejlődik egyszerűből összetettre, a sejtől az edényre, a tökéletlenről a tökéletesre és így a lélek és annak képességei, a tudat és cselekvései és ennek következtében a vigasztalás is az idővel fejlődik és pedig mindig az intenzivitásra, a külső alakra, a célra, az indító okokra és az elterjedésre való tekintettel.

A kis gyermeknél, úgy mint a vad népeknél nyomát se lehet észrevenni a vigasztalásnak, mert ez az emberszeretet virágja. Az emberrel született ugyan, de a gyermeknél csak csiraként szunyadozik. A gyermek kezdetben tisztán egoista, mert az önzés szükséges az önfentartásra és csak a nevelés által fejlődik az *önszeretetből* az *emberszeretet*, az *egoismusból* az *altruismus*.

4. A biblia hű képet ad nekünk az emberszeretet fejlődéséről: Mózes I. könyv. 6. fejezet. 5. verse az első emberek erkölcséről a következő képet adja: „És látá az Örökkévaló, hogy nagy az ember gonoszsága a földön és hogy szive gondolatjainak minden indulatja csak gonoszságra hajlik egész napon.”

Jezsájás pedig a 2-ik fejezetben a jövő emberiség erkölcsi állapotáról, emberszeretetéről a következő képet adja: „Akkor igazságot szolgáltat a népek közt és dönteni fog sok nemzet között és kardjaikat ekéknek kovácsolják és lándzsáikat is. Nép nép ellen nem emeli többé kardját és nem tanulják többé a hadi mesterséget.”

5. Az emberszeretet azáltal is megnyilatkozik, hogy örülünk felebarátunk örömén és szerencsekívánatainkat, üdvözetünket kifejezzük és hogy búsulunk felebarátjaink szerencsétlensége, betegsége, fájdalma, vesztesége és kára miatt és részvétünket, vigasztalásunkat kifejezzük.

Wundt szerint az ember könnyörületet érezhet egy állat fájdalomával, de hiányzik neki a közöröm érzelmé az állat iránt. Az állatról azt mondja *Wundt*: „Az ember által nemesített állat az emberi szenvedések fölött szána-

kozásig emelkedhetik, de az emberi örömben nem képes résztvenni, vagy legalább nem oly tiszta alakban, mint az ember.“

De a részvét és ennek következtében a vigasztalás különböző a különféle embereknél, a különböző népeknél és különféle korszakokban.

6. Minél jobban fejlődik az emberszeretet, annál jobban szeretik a szülők gyermekeiket és általában a házukban lakókat. A szeretet és a példa utánzása által felébred a gyermek keblében a szülők iránti szeretet és a sor-suk iránti részvét érzelme. *A család a részvét, a vigasztalás első iskolája.* A családból elterjed ezen altruistikus érzelem a községben, a társadalomban, az egész nemzetben és végül az egész emberiségben. Napjainkban már észre lehet venni, hogy nemcsak az egyéni, hanem a társadalmi vigasztalás halad, hogy ezen érzelem már nemzetközi.

Az amerikai államok és a francia parlament, a szultán és az orosz cár kölcsönösen fejezik ki egymásnak érzelmeiket. Engedjék meg, hogy itt közöljem II. Vilmos, német császár azon vigasztaló levelét, melyet Ferenc József királyunkhoz intézett a bold. Erzsébet királynénkon Genfben 1898. szeptember 10-én elkövetett borzasztó merénylet idején:

„Ép a hadgyakorlatokról hazatérve, értesülök a legelvetemedettebb gonosztett rettenetes híreről. Mélyen megrendülve és elképedve alig találok szavakat, hogy megmondjam neked, mit érzek irántad és milyen mélyen érzem veled együtt a súlyos veszteséget. Az Úrtól jövő megpróbáltatás ez, amelyet mi emberek nem vagyunk képesek fölfogni és amelynek csak rettenetes súlyát érezzük, de egyetlen vigasztalásunk nekünk, szegény embereknek, hogy odafenn rendeltetett így.

Márvány-palota, 1898. szept. 10.

Vilmos.“

7. De nemcsak a vigasztalás elterjedésére nézve veszünk észre haladást, de fejlődés mutatkozik az indító okokban is. A vigasztalást kezdetben azért gyakorolják, mert a családban látták, később utánozták és gyakorolták a vigasztalást több családban, a községben, a törzsben, mert a *szoktatás* következtében mint *szokás*, mint *divat* uralkodott. Kezdetben a *félelem*, a *tekintély*, az *utánzás*, a *tiszta egoizmus* és a *magánérdekek* voltak az indító okok. Még később a *vallás* parancsolta a vigasztalást, ahoz járult még a szeretet, az *illem* és a *társadalom*, mely szintén a régi kegyeletes szokás megtartását követelte. Minél jobban fejlődött az emberiség civilizációja és kulturája, terjedt az emberszeretet, annál általánosabban nyilvánult a részvét is felebarátaink fájdalma iránt. Az ész, az erkölcsstan követeli a vigasztalást emberszeretettől és ez a *moralis altruistikus* ok indítja a művelt erkölcsös embert a vigasztalásra.

A gyermeknél úgy, mint az első népeknél az érzelmek hatalmasabbak, mint a felnőtt embernél és a műveltebb népeknél. A gyermek és a vad népek a szomorú érzelmeket jajgatás, kiabálás, lármás sírás által nyilvánítják. A gyász jele e korban zsák és hamu. A modern, művelt ember részvéte értelmes vigasztaló okokban és segítő tettekben nyilvánul.

8. A vigasztalás nyilvánulási módja is változik. Ezelőtt csak előszóval szokták kifejezni a részvétet, most pedig a posta, a távirtda és a telefon útján.

Elöttem fekszik egy az 1766-ik évben Lipcsében megjelent német nyelvű levelező, amelyben egy vigasztaló-levelelben az író azzal vigasztalja a gyászolót, hogy a jó Isten Öntől elvette kedves fiát élete legszebb korában, de ő, az író reméli, hogy a jó Isten ezen veszteséget sok öröm és földi javak által dúsan fogja pótolni.

Most a gőz és a villamosság korában rövid részvétnyilatkozatokat írnak következő 4 szóval: „Fogadja legbensőbb részvétem nyilvánulását,“ — vagy pedig küldenek látogató jegyeket e 2 betűvel: p. c. — Öt-hat évtizeddel ezelőtt az iskolás gyermekek szülők születésnapjára üdvözlő leveleket írtak, melyekben megígérték, hogy naponként imádkozni fognak a jó Istenhez, hogy szülőiket még soká éltesse.

A jelenben is írnak a gyermekek szülőknek üdvözlő leveleket azon ígérettel, hogy szorgalom és erkölcsös magaviselet által iparkodni fognak szülők iránti hálájukat bizonyítani. Istenről már vem igen tesznek említést. Itt is átalakulás, változás észrevehető, de vajjon haladás az is, az még kérdés, De annyi bizonyos, hogy ezen ugrás nem felel meg a biogenetikai alapelvnek, mert minden tudás kezdete a vallás és e szerint a gyermekek nevelése legyen vallásos.

9. De az utolsó században a vigasztalás nemcsak szóval, hanem tettben is nyilvánul. Egy özvegy két árvájával maradt hátra és a rokonok, az emberbarátok gondoskodnak róla, hogy a két árvát egy árvaházban felneveljék. Egy öreg iparos szerencsétlenség és betegség következtében munkaképtelen lett és a legnagyobb nyomornak volt kitéve, az iparosegylet előljárósága nemcsak szavakkal vigasztalta a tönkrement kartársat, hanem havonkénti anyagi támogatást biztosított számára. Már ezen kevés adatból is kitűnik, hogy a vigasztalás minden tekintetben: tehát intenzivitás, elterjedés, indító okok, nyilvánulási módjai szempontjából fejlődik és halad, és hogy a nevelőnek ezen fejlődési fokokat szem előtt kell tartani az ifjuság nevelésénél, amiről az 5-ik fejezetben még lesz alkalmunk beszélni.

Legyen szabad az evolúcióra vonatkozólag néhány művet ajánlanom:

M. Tomka Sándor: A fejlődés átalakulás.

Lippert: Kulturgeschichte der Familie.

Lecky W.: Sittengeschichte Europas.

Draper: Geschichte der geistigen Entwicklung.

Berecz: Les trois premières années de l'enfant.

W. Preyer: Die Seele des Kindes.

James Sully: Untersuchungen über die Kindheit.

(Folytatása következik.)

Léderer Ábrahám.

Kísérleti pedagógia és didaktika.

(Folytatás.)

Ezen kérdések némelyike alaposabb feldolgozást nyert, mások csak megkezdettek és ismét mások csak a jövőben várják szorgalmas munkásoktól feldolgozásukat.

A vizsgálatokból nyert eredmények sokszor csak hipotézisek, amelyek még igazolásra, kiegészítésre és kipróbálásra szorúlnak; némelyike azonban már törvényszerű határozottságot nyert. Hosszú évek munkájára van szükség, hogy e kérdések legnagyobb részében tisztán lássunk és hogy e tudományágak rendszerét egész határozottsággal megállapíthassuk.

De lássuk magát a munkaprogramot. Megoldattak, részben pedig megoldásra várnak a következő kérdések.

1. *Az akarat nevelése*; ide tartozik a gyermeki ösztönök fellépésének és eltűnésének kísérleti vizsgálata, ezeknek hatása a nevelésre, az oktatásra; a gyermek gondolkörének megállapítása, a gyermek ideáljai, hite és mintaképei.

2. *A tanulók képzettypusai*, azoknak jelentősége az oktatás és pályaválasztás szempontjából, továbbá hatásuk az emlékezet működésére, a tanulás módjára és technikájára.

3. *A pszichikai tempó* é. evvel kapcsolatban az ütemes írás, ütemes tanulás és ütemes tornázás kísérleti vizsgálata.

4. *Különböző rangú és rendű iskolák tantervének megállapítása*, az egyes tárgyaknak elosztása a tanulmányi években, az egyes tanítási óráknak megfelelő beosztása a szellemi elfáradás tekintetbe vételével, a hazai tantervek és órarendeknek egybevetése a külföldiekkel az említett szempontok szerint.

5. *Az egyhuzamban való tanítás vizsgálata alsó és felső iskolákban*. Ide tartoznak a szellemi elfáradásra vonatkozó mérések, melyeknek eredményeként igen sok psychologus és pedagógus a meg nem osztott tanítás ellen érvel. E kérdés tanulmányozásánál figyelembe veendő a tanulók, szülők és tanítók véleménye. Egyes tanulók megfigyelendők egészségi szempontból a megosztott és az egyhuzamban való tanítás mellett.

6. *A tanulók különválasztása tehetségeik szerint*, amint ez Manheimban meg is történt.

7. *Fiúk és lányok együttes nevelése*. (Koöducation.) *Palmberg* tanár Helsingforsban próbálkozott meg az eszme gyakorlati kivitelével és kísérleteinek adatait az első iskolaegészségügyi kongresszuson adta elő. E kérdés helyes megoldása céljából megvizsgálandók azon különbségek, melyek fiúk és lányok emlékezte, képzettypusai, érzelmei, akarati élete, szóval egész testi és szellemi fejlődése között van. Ez irányban *Netschajeff* és *Schuyten* kísérletei törtek utat.

8. *Szociál-pedagógiai kérdések megoldása*. Minden gyermeket, mint az emberi életközösségnek egy tagját kell figyelembe vennünk és megállapítanunk, hogy mennyiben hatnak rájuk a természeti viszonyok, mint a földrajzi fekvés, éghajlat, növény és állatvilág. Eddig még alig méltatták figyelemre azon különbséget, melyet különböző vidékek és országok természeti viszonyai az oktatásra és nevelésre gyakorolnak. Figyelemmel kísérendők ezek szerint az alvás, a játék, a munka, a táplálkozás, testi és szellemi fejlődés, a házi nevelés, öröklés és betegségek. Fontos volna biologiailag megállapítani fiúk és lányok alvásának mennyiségét é napszakát a különböző életkorokban; továbbá hálószobájuk minőségét, étkezéseik idejét és minőségét, a gyermeki játékok helyét, idejét és módját, a játszótársak társadalmi osztályát és jellemét, a fejlődő gyermekbarátságokat, a szülei lakás elhelyezkedését és berendezését, az iskolába vezető út hosszúságát és más körülményeit, végül a magukkal hozott iskolaszerek sokaságát és pontos felsorolását. Nem volna kevésbé érdektelen azon biologiai vonatkozást megállapítani, mely a tanulók testi és szellemi fejlődése és szülei szociális helyzete között van, továbbá azt a vonatkozást, amely a testsúly és testmagasság között egyrészt, az emlékezet é. iskolai működés között másrészt észlelhető. Végül gyermekpsychologiai vizsgálatok végzendők, hogy megállapíthatók legyenek a gyermek szociális ösztönei é: kipuhatható, hogy azok mennyiben öröklöttek és mennyiben szerettek végül megvizsgálandó a gyermek szociális tudatának fejlődése, továbbá a szuggescio és mintaképek által fejlődött akarati ösztönei.

9. *Internátusi, intézeti és árvaházi nevelés*. Némely iskola, különösen a tanítóképzők internátussal vannak ellátva. Az élelmes magánvállalkozás különösen gyengetehetségű és előmenetelű tanulók számára állított intézeteket. Rendkívül fontos annak a megállapítása, hogy mennyiben pótolják ezek a szülei házat és mily hatással vannak a növendékek testi és szellemi fejlődésére. Ezért kísérletek útján kell megállapítani az intézeti rendet és szellemet, az internátusok berendezését lakás, étkezés, munka, olvasás, mosás, fürdés, játék, olvasmány és betegségek szempontjából. Statisztikailag kimutatandó az internátusi nevelés hatása a tanulók testi, szellemi és erkölcsi fejlődésére.

*

Sokkal fontosabbak azonban az *árva-* és *szeretetházaknak* vizsgálata az előbb említett szempontokból. Korán elhunyt beteges szülőknek többnyire terhelt gyermekei kerülnek ide, még pedig leginkább a legalsóbb néposztály köréből. Romlott, vagy megtámadott testtel, akárhányszor megmételtyezett lélekkel lépnek a gyermekek az ilyen intézetbe, ahol különös gond fordítandó testük, szellemük és erkölcsük fejlesztésére. Igen gyakran végzendők azért testsúly- és magasságmérések, behatóan vizsgálandók az egye. ételek és az egész étrendnek hatása a test fejlődésére. Itt különösen sok alkalom nyílik a gyermekeknek megfigyelésére minden életkörülményük között, képességeiknek figyelembevételére és individuális nevelésre hajlandóságuk alapján. Egy későbbi dolgozatomban visszatérek még erre a kérdésre, melyben saját tapasztalataim eredményeit kívánom bemutatni, melyeket mint egy ilyen intézetnek 14 éven át volt növendéke és hosszabb időn át oktatója tettem.

10. *Abnormális és gyengetehetségű gyermekek nevelése.* Minden további magyarázatot mellőzve, *Ranschburg Pál dr.* kitünő művére utalok, amelynek legnagyobb része épen ezt a kérdést tárgyalja.* Ranschburgról különös melegséggel kell megemlékezni. Ő a kísérleti lélektan és pedagógiai pathologia egyik legkitünőbb mestere, ki vizsgálataival, saját módszereivel és eredményeivel a külföld elismerését is kiérdemelte és aki nagy buzgóságot fejt ki, hogy hazai tanítók és tanárok közt e tudományágaknak szakértő híveket toborozzon és e végből a múlt év folyamán a fővárosi tanítók számára a kísérleti lélektan alapigazságainak megismertetésére tanfolyamot is rendezett.

11. Behatóan és kísérlet alapján *kimutatandó a Herbart Ziller pedagógia eszméinek értéke*, különösen azon szempontból, hogy megállapítható legyen, vajjon keresztülvihetők és ajánlatosak-e a gyakorlatban *a formális- és a kultur-históriai fokozatok*; végül megállapítandó a *koncentráció* értéke az oktatásban, a gondolkodásban és az ismeretelmélet szempontjából.

12. *Természettudományi oktatás*, amely magában foglalja a földrajzot is. Lay didaktikájában rendkívül érdekes adatokat találunk a kísérleti pedagógia szempontjából e tárgyak tanítására vonatkozólag. A következő fejezetekben még visszatérünk erre.

13. *A történelmi oktatásnál* a kísérletek a következő dolgokra irányulnak: a gyermek szociális hajlamainak, időérzetének fejlődésére, a gyermek ideáljaira, az ok és okozati viszony helyes felismerésének kipuhatolására, szóval a történelmi érzék helyes fejlődésére.

14. *Kézimunka-oktatás.* Még a múlt században indultak meg a törekvések, hogy a kézimunka-oktatásnak a népiskolák tantervében helyet biztosítsanak; e törekvések azonban csak napjainkban váltak valóvá. Hiszen csak az új népiskolai tanterv vette fel a rendes tárgyak sorába a kézimunka oktatását, még pedig nemcsak a leányoknál, hanem a fiúknál is. A kézimunka oktatást aképen kell felfognunk, hogy annak segítségével, amennyire csak lehetséges, a tárgyakat és jelenségeket megérezzük. A kísérleti vizsgálatok helyesebb irányt szabhatnak e tárgy céljának, anyagának, módszereinek és helyének a népiskolai tanterv keretében. Érdekes és értékes munkálatok már megjelentek e kérdéstről, de a közel jövőben még sokkal nagyobb és eredményesebb munkásságra van kilátásunk.

15. *A rajzoktatásnál* kísérletileg megvizsgálandó az a didaktikai alapelv, melynek alapján a rajzolás, mint a *tárgyi* oktatás technikai, tudományos és művészi kifejezője jelenik meg. A rajzoktatást magát pedig, mint *formális* oktatást kell felfognunk és kiépítenünk, mely a dolgok és jelenségek alakját, világosságát, színét juttatja kifejezésre.

16. *A nyelvi oktatás* keretébe tartozik a *tárgyi* és *nyelvi* oktatás között

* Dr. Ranschburg Pál A gyermeki elme fejlődése. 1907

lévő physiologiai és pszichologiai viszony kimutatása és gyakorlati értékesítése. *Meumann, Gutzmann, Ament, Idelberg és Balassa, Ponori Thewrewk* és *Vértes Józsefnek** csak a napokban megjelent és a gyermeknyelvre vonatkozó munkáira utalok itt. A gyermek első nyelvoktatásáról *Lay* szól egyik munkájában, amelyben a helyesírás és fogalmazás tanításának kérdését fejtegeti. Ugyanezen munkájában állapítja meg az *olvasókönyvek feladatát, tartalmát és szerkezetét*. E szakaszba tartozik a képzettypusok vizsgálatára vonatkozó kísérletek kibővítése és értékesítése, továbbá annak a hatásnak kimutatása és méltatása, melyet a *tanítók képzettypusa* az oktatás egész menetére és annak egyes disciplináira gyakorol. Az *írás-olvasás* kérdésének kísérleti vizsgálata, mint már előbb említettük, egészen új irányt fog adni a tárgyak tanítási módszereinek. Népiskolai tanítók e kérdésre vonatkozó vizsgálatai különösen fontosak. Az *idegen nyelvek* oktatásának kérdése is vizsgálható és vizsgálendő kísérleti úton, különösen annak a megállapítására, hogy vajjon a nyelv oktatásában a *direct* módszer, amely hosszabb ideig esupán a fülre és a beszédszervekre támaszkodik, elvetendő-e annak a körülménynek figyelembevételével, hogy a tanulók legnagyobb része *optikai* hajlamú, a kik ilyen módszer mellett természetesen félreismertetnek. Ebbe a fejezetbe tartozik annak a fontos kérdésnek a fejtegetése és vizsgálata is, amellyel csak a napokban foglalkozott a Társadalomtudományi Társaság, nevezetesen, hogy a szellemi elfáradás tekintetbe vételével, mely osztályokban kezdjük meg az idegen nyelvek tanulását és mekkora legyen a tanítandó anyag terjedelme. Jogosult-e a tanítás alsóbb fokain is két-három idegen nyelvet tanítani? Vajjon a kilencedik életév a legalkalmasabb idő-e, hogy akkor kezdjük az idegen nyelvek oktatását? Az előadóképesség már a tanítás alsó éveitől kezdve gyakoroltassék-e szavalatok, drámai jelenetek előadása által; beható vizsgálatok alapján különös jelenségekre fogunk bukkanni e téren, t. i. gyermekek közt akárhány valóságos szinpadi tehetséggel fogunk találkozni. *Lay* didacticájában erre a kérdésre is behatóan kitér. A nyelvoktatás keretébe tartozik még az *írás* tanítás is, mely éppen a végzett kísérletek alapján új irányt fog nyerni a közel jövőben. Az *állóírás* kérdése, mely néhány év előtt nagy port vert fel és amely felett olyan gyorsan napirendre tértünk, kísérletek alapján szintén megoldását várja.

17. *Végül említést kell még tennünk azokról a vizsgálatokról, amelyek zene, ének, tornatanításra és a különböző sportokra* vonatkoznak és melyeket e vizsgálatok helyesebb és megfelelőbb irányba terelni vannak hivatva. Gazdag irodalom áll már itt is rendelkezésünkre; s bár erős forrongásban vannak mind e kérdések, végső elintézését még nem nyertek.

Ninesen a felsoroltakkal még kimerítve az a gazdag terep, amelyből a kísérleti pedagógia és didaktika a maga anyagát meríti. Csaknem minden nap új kérdések merülnek fel és az újabból ismét újak válnak ki. Nem fog azért banálisnak hangzani az az állításunk, hogy a nevelésnek és oktatásnak a kísérlet és a vizsgálódás egészen új irányokat és utakat fognak szabni és ezen disciplinák, amelyekről a fejezet élén azt állítottuk, hogy járásuk még ingatag, módszereik ki nem forottak, az emberiség javára hatalmas és értékes tudományokká fognak válni. *Ellen Key* a gyermek századának nevezi a huszadik századot, amikor minden törekvésnek oda kell irányulnia, hogy erősebb és egészségesebb, okosabb és szellemesebb, bölcsőbb és műveltebb nemzedék szülessék. Ha ez az óhaj és törekvés valóra fog válni, akkor *Ellen Key* szerint a huszonegyedik század méltán lesz *az ember, a tökéletesebb ember* századának nevezhető. A gyermektanulmányozás fellendülése és kísérletnek felhasználása annak minden ágazatában, ha némi optimizmussal is, remélni

* A gyermeknyelv hangtana. Athenacum 1905.

enged, hogy az a jámbor óhaj, melyet az a lelkes svéd nő annyi melegséggel é szivósággal hirdet műveiben és előadásaiban, egy tökéletesebb emberiség javára valóra fog válni.

(Folyt. követk.)

Döri S. Zsigmond.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A mechanikus olvasás lélektana. A gépies olvasás lélektanának vizsgálata a kísérleti psychologia egyik legérdekesebb és legujabb kérdése. E vizsgálatoknak az a célja, hogy bepillantást nyerjünk az olvasás mechanizmusába és megfigyeljük, minő lelki jelenségek közt folyik az le; hogy megismerjük, megértsük és megokolni tudjuk azon *tipikus* olvasási hibákat, melyeket úgy gyermekeknél, mint felnőtteknél megfigyelhetünk. Nemcsak a psychologust, hanem a pedagógust is rendkívül érdekelhetik az ezen irányban folytatott kísérletek és vizsgálatok, hiszen az olvasás a legfontosabb és legnehezebb népiskolai disciplina, mely szinte forrongásba hozta utolsó időben az összes művelt államok népiskolai tanítóit. Egymás után bukkantak fel hazánkban is új módszerek, melyek megkönnyíteni és meggyorsítani törekednek az olvasás megtanulását. Másrészt elemi iskolai tanítók, sőt magasabb intézetek oktatói is tapasztalhatták, hogy mily sokan vannak még a felnőttek között is, kik hibásan olvasnak. Psychologusok felkutatják és megmagyarázzák e jelenség okait, a gyakorlati tanítókra marad azonban olyan módszerek és eljárások megállapítása, melyekkel a hibák csökkenthetők, sőt megszüntethetők volnának. A tudomány és a gyakorlat egymást támogató és kiegészítő munkásságára van tehát szükségünk, hogy e téren olyan eredményekhez jussunk, melyekkel a gyermek szellemi munkásságát a leghelyesebb és legmegfelelőbb irányba tereljük.

Az olvasás technikájának vizsgálatával csak legujabban foglalkozik a kísérleti lélektan. *Messmer* idevonatkozó kísérleteit az ugynevezett *tachistoskop* nevű szerkezet segítségével végezte és két olvasási típust állapított meg: *objektív* és *subjektív* típust. Mindegyik típust 4 tulajdonság jellemez. Az elsőt merev rögzítés, a figyelemnek relativ kicsiny terjedelme, a figyelemnek kifelé irányítása és objektív hűség. A másodikat pedig: a szemnek ide-oda járása, a figyelemnek relativ nagyobb terjedelme, a figyelemnek befelé irányulása és subjektív interpretálásra irányuló hajlandóság.

A gyermekek olvasásai azonban nem birnak sem az objektív, sem a subjektív típus hajlamaival. A gyermek figyelme az ingerrel szemben inkább passzív, mint aktív, amiből az következik, hogy egy és ugyanazon inger megmarad abban a formában, aminőben az első izben reá hatott és akárhány olvasás után csökönnyösen ugyanezen hibákat olvassa, melyeket az első izben olvasott, amit *állhatatosságnak* nevezünk.

A betűolvasásnál a gyermek általában kevesebb hibát tesz, mint a felnőtt, mert még benne van a betűzésben és betűt betű után olvas. Nem úgy azonban, ha a betűknek egy egész csoportját kell egyszerre felfognia, itt már különbségek támadnak a betűk értékében, amennyiben azok nem mindig ugyanazon hatást teszik reá. Minden egyes betűn négy ismertető jegyet különböztethetünk meg: 1. a betűk szélességét, 2. a betűk magasságát, 3. a betűk különös geometriai formáját és 4. azok színét.

Az utóbbi csak akkor lehet ismertető jel, ha valamely szó, betűcsoport vagy egyes betű más színű, mint a teljes szöveg, de ha ez *egyszínűen* van nyomtatva, a szín, mint ismertető jel, elesik.

Magasságuk szempontjából osztályozva megkülönböztetünk kis és nagy betűket. Az utóbbiakhoz tartoznak a *nagy kezdőbetűk*, a *felfelé nyuló betűk* (l, f, stb.) és a *lefelé nyuló betűk* (g, j, p, stb.). *Messmer* észlelése szerint az összes betűknek több mint háromszorosa a kis betűk csoportjába tartozik, azok a szó *összformájának* jellegére specíficus ismertető jelek nem lesznek. A nagy betűket *optikailag domináló* betűknek nevezhetjük, amennyiben meghatározzák a szó optikai képét és megszakítják annak egyenletességét.

Szélességre nézve 3 betűcsoport van: 1. *egy alapvonalra terjedők* (i, l, t), 2. *két alapvonalra terjedők* (u, n, s, v, stb.), 3. *több alapvonalra terjedők* (m, w, stb.).

Geometriai alakjuk szerint vannak betűk, melyek *függélyes alapvonásokból* (i, n, l, t, stb.), *hajlított vonásokból* (o, e, c, stb.), *az előbbi 2 elemből együtt* (b, d, g, stb.) és *ferde vonásokból* (v, y, x, stb.) állanak.

Igen érdekesek azok a vizsgálatok, melyekkel az *olvasási hibákat* kezdték rendszerbe foglalni. Ezeket egyelőre 4 csoportra oszthatjuk:

1. *Optikai hibák*, ilyenek *felcserélések* (bóra—hóra, láda—lába, lába—bába) *összeolvasások* (hercegnő—hengregő, elsötétedés—elsülyedés), *elővételek*, mikor az olvasó egy később előforduló szót kikap a szövegből és néhány szóval előbbre helyezi azt (A gyermekek felébredtek korán *reggel*. A gyermekek *reggel* korán felébredtek), az *áthelyezés*, amikor közvetlenül egymás mellett álló szavak cseréltenek fel egymással (*Ki* írja ezt a feladatot? Írja *ki* a feladatot!)

2. *Akusztikus-motorikus hibák*, ilyenek *dadogó ismétlések*, amin a szó első tagjának ismétlését értjük. Ide nem számítandó a dadogó gyermek olvasása, a mi egész más körbe tartozik. *Hangátvetések* (korom—komor, csutak—csukat, szemes—meszes), *rövidítések*, különösen a szöveg utolsó betűinek elhagyásában nyilvánulnak (monda—mond, keresett—keres), *toldások*, amin valamely szónak oda nem tartozó betű- vagy betűcsoportokkal való bővítését értjük (eleség-ellenség, kiváló-kiválóan, gyerekes—gyermekes), *csonkítások* (csalfaság—csafalák, tartsa—traccsol) *hanghasonulások*, midőn oly betűt olvas, mint az előtte, vagy utána következőt (közút-között, kapálás-kápálás, mulató-mutató.)

3. *Gondolati hibák*, mint *toldások*, mikor egy oda nem tartozó szót olvas a tanuló (a, az, is), *csonkítások*, némely szó elhagyása (a, az, is), *szóváltoztatások*, egy szónak hasonló tartalmu, vagy hangzásuval való felcserélése, *szóismétlések*.

4. *Tipikus nyelvtani hibák*, ilyenek *hasonló alakú vagy hangzású ragok felcserélése* (templomba—templomban, erdőből—erdőtől, szekrénybe—szekrényre), *ige-ragozási hibák* (jelen idő helyett múlt, jelentő mód — felszólító mód).

Nem feleslegesek e beosztások és magyarázatok a tanító számára, aki ezek eredményeit nagy haszonnal értékesítheti. Ismerve a hibák okát és keletkezési folyamatukat, meg fogja találni az oktató a módokat is, hogy ezeket eltüntesse, vagy legalább kisebbítse. Munkáját érdekesebbé és kedvesebbé fogja tenni azon körülmény, hogy az elkövetett hibát lélektanilag megmagyarázni, megfelelő kategóriába helyezni és ismétlődését öntudatosan megszüntetni tudja. A pedagógiai lélektan ezen ágában a kísérleti vizsgálatok még koránt sincsenek lezárva, óriási tér és alkalom nyílik itt még a tanító számára a kiegészítésre és betetőzésre, mert hiszen a pszichológusok csak az irányokat jelölik meg, amelyeknek kiegészítése és kiépítése a tanítóság feladata marad.

A gyermekek képzettársításai. A gyermeklélektan egészen új tudomány s mint ilyen, szokatlan lendületnek indult. A nevelés és oktatás egyéb kérdéseit csaknem háttérbe szorítja, s a pedagógiai sajtó is előszeretettel foglalkozik e modern tudomány részletkérdéseivel. Sokan most azt hiszik, hogy nem áll hivatása magaslatán az a tanító, aki ezen tudományban nem jártas. Ez tévedés. A kiváló pszichológus nem szükségképen jó tanító is. Valamint téved az is, aki a pszichológiából tanítási tervezeteket, vagy módszereket akarna nyerni. A lélektan *tudomány*, a tanítás *művészet*. A tudományból pedig még sohasem fejlődött közvetlenül művészet. A lélektan csak bizonyos tévedésektől óvja meg a tanítót; öntudatosá teszi eljárását és gyakorlati fogásait, önbizalmat önt beléje, növeli önismeretét és fokozza érdeklődését munkája iránt.

De van azért gyakorlati haszna is. A képzettársítás lefolyásának experimentális vizsgálata például a gyermeki gondolkodás mechanikáját fogja megvilágítani, irányokat és utakat fog kijelölni, amelyen belül előnyösebben és hatásosabban lesz a gyermek szellemi munkásságának ez a legfontosabb része fejleszthető.

Ziehen, a jénai egyetem nagyhirű tanára adta meg az első lökést e kérdés alaposabb tanulmányozására. A *Rein* vezetése alatt álló gyakorló iskola 8—14 éves növendékein végezte vizsgálatait, melyek eredményét *Die Ideenassociation des Kindes* című művében adta közre.

Az iskolába belépő kicsiny gyermek a körülményekhez képest elég gazdag képzetkört hoz magával; a szülői ház és az utca, szüleivel, barátaival, testvéreivel, idegenekkel és cselédekkel való érintkezése jelentékenyen gyarapítja és kifejleszti képzetkörtét. Alig találunk azonban két gyermeket, kinek képzetköre megegyeznék egymással. Az iskola feladata lesz tehát a gyermekek képzetkörében bizonyos egyöntetőséget létrehozni, amire aztán a további tanítás folyamán építeni lehet. Ez pedig

**

csak a beszéd- és értelemgyakorlatok keretén belül történhetik, melynek elhagyása tehát már ezért is helytelen.

Érdekesek *Ziehen* vizsgálatainak eredményei. A *színképzetek* során azt tapasztalta, hogy 45 tanuló közül a szürke, zöld és barna színeket a tanulók legnagyobb része nem tudta megjelölni. *Térképzeteik* ellenben sokkal fejlettebbek voltak. Egy méternyi hosszúságot a legtöbb növendék helyesen tudott megjelölni. Az *időképzetek* vizsgálatainak alkalmával azt tapasztalta, hogy az óra és percek közötti viszonyt a legtöbben ismerik. A nap óraszámát kevesen ismerték, mert összetévesztették a nappallal. Némelyek 19, 21, 23, 60 órának mondták.

A lelkiismeretes oktató az új tanévet minden osztályban, minden tárgynál azzal fogja megkezdeni, hogy megvizsgálja a növendékek képzeletét: ezt *ismétlésnek* nevezzük. Amíg a tapasztalt hiányokat nem pótolta, addig új képzetek szaporítására nem vállalkozhatik. Minden tanítási egység csak a már meglévő képzetkörből indulhat ki. Ha új anyagot veszünk föl, kérdezzük, hogy ki tud erről már valamit mondani. A nyert feleleteket kiigazítjuk, rendszerbe foglaljuk s ehhez illesztjük az új anyagot. Ez azon eljárás, melyet *Herbart analízisnek* nevez.

Minden képzet bizonyos körülmények közt visszaidézhető öntudatunkba. Ha ezen képzetek egymás után vagy együtt fordulnak elő tudatunkban, ezt *megszokásnak* nevezzük, a visszaidézést pedig *érintési* képzettársításnak mondjuk. Az olvasástanítás újabb módszerei is az érintési képzettársítással magyarázhatók meg. A gyermek lát egy betűt, de nem jut eszébe a hangja, azért segítségére sietünk valami jellemző kézmozgással (*fonomimika*), a szájnyílás pontos megfigyeltetésével (*Gutzmann*), rámutatunk egy gyerekre, kinek neve az illető betűvel kezdődik (*Gábel*).

Miután a megszokásnak ily fontos szerep jut az emberi életben, természetes hogy a *szoktatás* szerepét sem szabad kicsinyelni. *Bain* két igen fontos szabályt állított fel: 1. *Minden rendelkezésünkre álló erőnkkel járjunk el akkor, amidőn egy új szokást felvenni és egy régi rosszat letenni akarunk.* 2. *Soha kivételt meg ne engedjünk magunknak, míg az új tulajdonság erősen gyökeret nem vert.* *James William* még hárommal egészítette ki ezen szabályokat: 3. *Minden kínálkozó alkalmat ragadjunk meg, hogy elhatározott szándékunkat cselekvéssé változtassuk s minden ez irányban feltóduló lelki felbuzdulást elégítsünk ki.* 4. *Ne tartsunk növendékeinknek sok elvont erkölcsi prédikációt, hanem minden kínálkozó alkalmat ragadjunk meg, hogy őket gondolkodásra, érzésre és cselekvésre készítsük.* 5. *Gyakoroljunk naponkint olyan dolgokat is, melyekre nincs különös szükségünk.* Épp oly fontos természetesen a leszoktatás is.

Oly képzetek is ébresztenek fel tudatunkban régebbi képzeteket, melyek ezekhez hasonlítanak. Ezt a törvényt *hasonlósági képzettársításnak* nevezzük. Ezen alapszik a *meséknek* pedagógiai jelentősége.

A gyermeki képzetkör kibővítése *szemléltetés, szóbeli leírás* vagy *fogalomközlés* által történhetik.

Nagyon érdekesek *Ziehennek* a fogalomközlésre vonatkozó kísérletei. 1144 szóból kis lexikont állított össze és megfigyelte, hogy a *hívó szó* (*Reizwort, Stichwort*) milyen képzetet idéz fel a gyermekben. 2¹/₂ évig folytatta vizsgálatait ugyanazon gyermekeken és tapasztalatairól pontos jegyzőkönyvet vett fel. A kísérleti adatok azt igazolták, hogy a képzettársítás 2 főformában lép föl: *diszparat* és *itéleti* képzettársítás formájában.

Ha két képzet úgy társul egymással, hogy azok együttesen ítéletet alkotnak, ezt ítéleti képzettársításnak nevezzük, pl. *az ég kék*; ellenben ha a képzetek nincsenek oly szoros kapcsolatban, hogy ítéletet alkotnának, az *diszparat* képzettársítás, pl. *ég — kék*.

Ha a szó a tudatban egy tárgyat ébreszt fel, akkor a képzettársításnak ezt a fajtát *tárgyi képzettársításnak* nevezzük. Ezek kétfélék: *individualis* és *általános* képzettársítások. Ha például ez a szó „rózsa“ egy bizonyos rózsának a képét, melyet meghatározott időben és helyen láttam, idézi fel bennem, ez *individualis* képzettársítás. Ha azonban csak általában egy rózsát ébreszt fel bennem, ez *általános* képzettársítás. A felnőtt embereknél a képzettársítás 80, sőt még nagyobb százaléka általános képzettársítás. Kicsiny gyermekeknél az *individualis* képzettársítások túlnyomóak.

Ezen vizsgálatok sok útbaigazítást adhatnak a gyakorlati pedagógusoknak is.

Az a tény, hogy a gyermekben előbb fejlődnek az individualis képzetek, mint az általánosak, arra fogja a tanítót birni, hogy a tanítás egész menetében haladjon az egyszerűről az összetettre, a közelebbiről a távolabbira, az ismeretesről az ismeretlenre.

Ha az individualis képzetek egyetlenegy észrevételből keletkeztek, akkor *egyszerűek*, ha több észrevétel egyesüléséből keletkeztek, *összetettek*.

Izelítőül közöljük ezen rövid két ismertetést abból a könyvből, mely e napokban hagyta el a sajtót. Szerzője tagtársunk, *Dóri S. Zsigmond*, polg. iskolai tanár, kinek szakavatott tollából már több, a gyermekpsychologia körébe vágó tanulmány jelent meg, és aki ezen munkásságával hazánkban valóságos üttörő munkát végez. A két ismertetett tanulmányon kívül még egy harmadik is bennfoglaltatik újabb könyvében: *A tanulás technikája*. Ezt azonban már azért sem tartjuk szükségesnek ismertetni, minthogy lapunk hasábjain látott először napvilágot és így olvasóink ismerik. Csak annyit jegyzünk meg, hogy ezen munka nemcsak tanítói, hanem tudományos körökben is méltó feltűnést keltett és a tanügyi sajtó minden organumában kellő méltatásra talált. Az érdeklődők kedvéért végül ideiktatjuk a könyvnek teljes címét: *Népnevelők könyvtára. 26. füzet. Tanulmányok a pedagógiai lélektan köréből*, írta *Dóri S. Zsigmond*, polg. iskolai tanár. Ara 1 korona.

Rózsa Ede.

— T Á R C A. —

A v a t ó r a.

Írta *Lenkei Henrik*.

Felolvastatott az Orsz. IZR. Tanítóképző Volt Iskolatársainak Egyesülete által június hó 21-én a most végzett tanítójelöltek tiszteletére rendezett avató-ünnepen.

Az önző ember partra jöve
Elrugja a hű csolnakot,
Szegény, nyomoru éhezöre
Ritkán gondol, ki jóllakott.
S ki sivatagból baj nekül
Kies ligetbe menekül,
Egykedvűen szól: A többiek,
Ám ők is hadd küzködjenek!

Mert ősi vétek, ősi átok
A részvétlenség, a közöny:
„Csak én élhessem a világot,
Más panaszához nincs közöm!”
De a bűnöknek legöreghje,
A hálátlanság szörnyetegje,
Mely megtagadja a kezet,
Honnan jótettet élvezett.

Ezért nem értünk még odáig,
Hová rég visz dicső utunk.
Lelkünk sasként kibontja szárnyit,
De ólomtesttel elbukunk.
Hiába törekszünk előre
A kristálytisza hegytetőre:
A porba, honnan feljőve,
Leroskad Sisiphus köve.

Nincs balzsamunk e nyomor ellen?
E szörnyű harc nem szűn soha?
A föld ölen mind újra keljen,
Kegyenc fiu és mostoha?
Vakeset legyen és szerencse,
Létünk mi jobbra-balra döntse,
S ne enyhíthessük semmikép
A sors kegyetlen végzetét?

Ó, akkor összekulcsolt kézzel
Várjuk be, míg közelg a vég,
És jobb ha semmiségbe vész el
A jövő bús nemzedék!
Ó, akkor mind ringy-rongyra váljon,
Mi nagy, merész van e világon!
Hazug a napfény! Rét, halom
Sivár, együgyü siralom!

De nem, ne tévedj a sötétbe
Én gyötrődő, borús szemem! —
Tündérvőnek égi képe
Enged hinnem, reménylenem.
Ti mind, kik itt vagytok körültem,
Egy fenkölt eszmén tömörülten,
Az élet zord kietlenén
Ti csillogtatjátok felém.

Ti célhoz ért új s régi társak,
Kik lelkes frigybe álltatok,
Hogy az utódok csapatának
Jobb dolga légyen nálatok ;
A zsenge fát kik őrzitek,
Hogy meg ne törje a hideg,
De még szebbé, magasbra nőjön —
Legyetek áldva mindörökkön !

Ti nem húztátok magatokra
A nembánomság szűk mezét,
De szívetek, napként ragyogva,
Hevét másokra szórja szét !
Nem hiúság vezéretek,
Ti nem vártok dicséretet,
Egyetlen bő jutalmatok
Ha sebre gyógyírt adtatok !

Elég, ha azt veszitek észre,
Hogy szándékotok sikerül,
Hogy a sok néma szenvedésre
Tiáltalatok fény derül.
Hogy, kik követnek, boldogabbak,
Hisz nyugalomba dolgozhatnak,
S hogy a gonosz habok között
El nem merül hajótörött !

Mert gyarlóságból, gyengeségből
Fakad e földön az erény,
Csak egy van, mely nem sárbúlépül,
Csak egy hibátlan gyökerén !
Ez a magasztos szeretet,
A szótlán, munkás férfitett,
Melynek csak azért kell a jó,
Mert Isten kedvire való !

S hogy lehet, hogy e ritka plánta
Oly szívek mélyéből terem,
Kiket a küzdés száz fulánkja
Mégvérezett könnyörtelen ?
Hogy lehet az, hogy elfelejték
Pályájok annyi kín-keservét,
S a sok dermedtő harc helyét
Ily gazdag kertté büvölék ?

Ó, mert nem voltak ők sem árvák,
Ó, ők sem álltak egyedül,
A részvét enyhe napsugárát
Ó ők is kapták gyógyszerül !
Jó tanítóik segítették,
Nemcsak igével hevítették,
De ahogy telt, atyai mód,
Gonddal kipótolák a szót !

Hol ilyen *ember* is a mester,
A talaj el nem csenevész,
Végigsüvöltse bár ezerszer,
Nyomot nem hágy azon a vész.
De a gyötrelmes küzdelemből
Uj s még igazb erőre zsendül,
Miként órjas nyomás alatt
Gyémánttá lesz a szénsalak !

Igen. A hála drágakincse
Szívükben így keletkezik,
Hogy fényét rájok visszahintse,
Kik éleszték nemes tüzét.
S a tanítónak más mi kell :
Csak lássa, a vetés kikel,
Hogy nem hiába fáradozott,
S gyümölcsé válnak a magok !

A hála s szeretet gyümölcse
Im ez a szép szövetkezet
Szerény szózatom hadd köszöntse,
Ki benne fog testvérkezet.
Soká viruljon ez a kör,
Mert mind a könny, mit letöröl,
Az iskola, a hit, haza
Mindannyiunk diadala !

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

A közp. választmány június hó 27-én ülést tartott, melyről a következőket jelentjük :

Elnök : Kornfeld Gyula.

Jegyző : Hajnal Jakab.

Jelen voltak : Bárd Rezső, Csukási Fülöp, Döri S. Zsigmond, Kuttner Miksa, Mandl Bernát, Müller Adolf, Reif Jakab, Rózsa Ede és Tolnai J. Béla.

Távollétiüket kimentették: Balla Bernát, Csajági Béla, Győri Adolf, Léderer Ábrahám, Révai Miksa, Schichtanz Ármin, Schön Dávid, Schön József és Stern Ábrahám.

1. Elnök megnyitván az ülést, a választmány az április hó 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét felolvasottnak tekinti és hitelesíti.

Jegyző felolvassa az 1905. május 18-án tartott ülés jegyzőkönyvét, úgyszintén az 1905. május 22-én, néhai *Léderer* Bernát emlékére tartott ünnepélyes választmányi ülésről felvett jegyzőkönyvet, melyeket a választmány hitelesít.

2. Elnök a következőket jelenti

a) Kézpénztőkénkből a pesti izr. hitközség útján 10.000 korona névértékű értékpapírt vásároltunk.

Tudomásúl szolgál.

b) Dr. *Goldziher* Ignác egyetemi tanár levélben megköszöni a hozzá intézett üdvözlő iratunkat.

Tudomásúl szolgál.

c) Választmányunk egy küldöttsége jun. 11-én tisztelgett dr. *Mezei Mór*nál, mint az Országos Iroda újonnan választott elnökénél; a küldöttség szónoka, *Stern* Ábrahám tolmácsolta egyesületünk üdvözlését. *Mezei Mór* dr. szívélyesen fogadta a küldöttséget és jóakaró pártfogását ígerte úgy egyesületünknek, mint a zsidó tanítóságnak.

Örvendetes tudomásúl szolgál.

d) Junius 20-án választmányunk egy küldöttsége *Frankl* Adolfot, mint az orth. izr. közvetítő bizottság megválasztott elnökét üdvözlölte; a küldöttség szónoka *Bárd* Rezső volt, kinek üdvözlő szavaira *Frankl* Adolf szép, tartalmas beszédben válaszolt, melyben támogatását és pártfogását ígerte minden esetben, midőn egyesületünk hozzá fordul.

Örvendetes tudomásúl szolgál.

3. *Bárd* Rezső betérjeszti az ifjúsági iratok kiadása ügyében kiküldött bizottságnak utolsó üléséről szóló jegyzőkönyvét, melyben munkájának további folytatása előtt arra kéri a választmányt, hogy az ügynek anyagi részére vonatkozólag utbaigazító határozatokat hozzon.

A választmány *Csukási* Fülöp indítványára elhatározza, hogy a bizottság ősszel tartandó első ülésében kérdőpontokban precizirozza a választmány által ez ügyben hozandó határozatokra vonatkozó kívánságait.

4. A választmány egy fővárosi tagot, ki a kért és neki megadott halasztási terminust be nem tartotta, a rendes tagok sorából végleg törli.

5. A választmány a következő segélyeket szavazza meg: 5 rendes tagnak rendkívüli segélyképen összesen 170 koronát, 1 nem tagnak rendkívüli segélyképen 40 koronát és egy volt tag özvegyének rendkívüli segélyképen 50 koronát. Egy rendes tagot, ki kiházasítási segélyért folyamodott, alap hiányában a választmány kénytelen volt elutasítani.

6. A választmány a következő új tagokat veszi fel: 1. *Vadas* Ábrahám, miskolci tanítót, 30 éves, 20 korona utánfizetés kötelezettsége mellett. 2. *Róna* Jakab budapesti gyakorlóiskolai tanítót, 25 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

Felvételi okmányukat csakis a folyó évre járó 8 korona tagdíj lefizetése után kapják meg. Az utánfizetés pedig 3 éven belül megfelelő évi részletekben teljesítendő.

7. A választmány megbizzza az elnökséget, hogy az „Északkeleti fiókkörnek“ július hó 4-én Eperjesen tartandó körülésére képviselőt küldjön.

8. A választmány felhatalmazást ad elnöknek, hogy a Gans-féle alapítvány kamataira augusztus 1-én pályázatot hirdessen és e kamatokat utólagos jelentés mellett oda is ítélje.

Meghívó.

Az Orsz. Izr. Tanító-Egyesület Abauj-Torna-, Borsod-, Gömör-, Heves-, Sáros-, Szepes-, Ung- és Zemplén-megyékre kiterjedő északkeleti köre f. évi július hó 4-én (kedden), Eperjesen, az izraelita hitközség tanácstermében tartja ez évi rendes közgyűlését, melyre t. címedet tisztelettel meghívja *az elnökség.*

A közgyűlés munkarendje: I. (július 3-án, (hétfőn)). 1. Fogadtatás és elszállásolás. A fogadó bizottság szónoka *Springer M. Lipót*, (Eperjes). 2. Ismerkedési estély. II. július 4-én, (kedden). Reggel fél 9 órakor az izr. hitközség tanácstermében közgyűlés. Napirend: 1. Elnöki megnyitó. 2. Dr. *Ferbstein Márk*, hitk. elnök ur, üdvözlő beszéde. 3. Egyleti ügyek. Előterjeszti a kör titkára. 4. Értekezlet a hitoktatásról. (Kötött tétel.) Előadó: *Habermann József* (Eperjes) 5. Utazás az iskola körül. Felolvasó: *Zollner Albert* (Miskolc). 6. Ifjúsági könyvtárak az izr. iskolában. Értekező: *Gárdos Mór* (S.-A.-Ujhely). 7. A tanítók lakbérügye. Előadó: *Székely Adolf* (Eperjes). 8. Esetleges indítványok III. Gyűlés után közebéd. IV. Közebéd után A Petőfi-émlék megkoszorúzása. Alkalmi szónok: *Fleischmanné Frank Julia* úrnő (Eperjes). V. július 5-én kirándulások. I. csoport: Bártfa, Zboró, Makovicai vár. II. csoport: Cemete fürdő, Sárosi vár. III. csoport Sóvári sófőzde, Vörösvágás, Dubniki opálbánya, Rank-Herlány. A kör nevében: *Schlesinger Ármín* elnök, *Weisz I. Lipót* titkár.

Tájékoztatásul. A tisztelt kartársakat van szerencsénk külön értesíteni: 1. Az iskolafentartó hitközségek elnökségeit írásbeli megkeresésben felkértük, hogy a közgyűlésen résztvenni óhajtó tanítóikat mérsékelt napidíjjal és utiköltséggel lássák el. 2. Eperjesi kartársaink szeretettel látják el a vendégtanítókat lakással és a közebédhez tiszteletjeggyel. 3. A kirándulásban résztvenni szándékozók sziveskedjenek f. hó 20-ig tudatni, melyik csoporthoz kívánnak csatlakozni. A kirándulások költségeiről és részleteiről közgyűlés alkalmával az eperjesi tanítókból alakult rendező-bizottság ad bővebb felvilágosítást. 4. Ha a vonatközlekedés megengedi, hogy Kassán kiszállva a várost megtekinthessük, úgy együttes indulás Kassáról 4 óra 25 perckor Eperjesre. 5. Azon kartársak, kik országos egyesületünknek még nem tagjai, a közgyűlés alkalmával beléphetnek. E célból kérjük magukkal hozni új keletű, bélyegmentes orvosi és születési bizonyítványt. Kartársi üdvözlettel

az elnökség.

Meghívó.

Az Országos Izraelita Tanítóegyesület „Bács-Bodrog megyei fiókköre“ 1905. július hó 3-án, Zentán, a Kaszinó helyiségeiben tartja rendes évi közgyűlését, melyre a kör t. tagjait, a megye területén működő izr. tanítókat és iskolaszékeket és a tanítás ügyének barátait ezennel tisztelettel meghívjuk. Napirend: I. Délelőtt $\frac{1}{2}$ 9 órakor. Istentisztelet az izr. templomban. II. Délelőtt 9 órakor. 1. Elnöki megnyitó, mondja *Erdős Jakab*, bajai igazgató, elnök. 2. Az ujvidéki jegyzőkönyv hitelesítése. 3. A közönséges és tizedes törtek tanítása az elemi iskolában. Irta és felolvassa *Toch Zsigmond*, bajai polg. iskolai tanár. 4. Az egységes hittani tanterv. Irta és felolvassa *Bodrogi Ignác*, zentai igazgató. III. Délután 3 órakor. 1. Esetleges indítványok, melyek legkésőbb július hó 2-án, este 6 óráig írásban a jegyzőnek átadatnak. 2. Az 1906. évi rendes közgyűlés helyének megállapítása. 3. Tisztujítás. Baján, 1905. évi június havában. *Erdős Jakab* körelnök, *Lengyel Manó* körjegyző. Este 8 órakor társasvacsora a „Tisza szállóban.“

Mindazon kartársak, kik a gyűlésen részt akarnak venni, sziveskedjenek ezen szándékukat *Hirschfeld* Ödön zentai kartársnál június hó 26-ig bejelenteni. A jövő ülés helyére vonatkozó javaslatok a jegyzővel közlendők.

Levelezés.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület tekintetes Elnökségének
Budapesten.

Becsés elégtételül szolgált nekem azon kedves üdvözet, melyet folyó hó 8-án az Orsz. Izr. Tanítóegyesület nevében hozzám intézett. S jól esett lelkemnek, hogy ez alkalommal azon kapcsolatról is megemlékezett, mely multamat hazai felekezetiink oktatásügyéhez fűzi.

Arra kérem a tek. Elnökséget, hogy a kitüntető figyelemért hálás érzesemet az Egyesületnél tolmácsolni sziveskedjék, azon kívánsággal, hogy az Egyesület mindenkoron a magyar zsidóság közművelődési törekvéseinek legmagasabb színvonalát mutassa és sikerrel küzdjön azon eszményekért, melyeket lelkes férfiak tűztek ki számára.

Fogadja ismételve őszinte köszönetem kifejezését, mellyel maradok a tekintetes Elnökség

Budapesten, 1905. június 16-án.

Goldziher Ignác

az Orsz. Izr. Tanító-Egyesület
tiszteletbeli tagja.

Folyó évi június hóban befolyt tagdíjak kimutatása.

a) *Pártoló-tagok.*

Dr. Bánóczy József, Bpest	10 kor.	Izr. tantestület, Miskolc	—	10 kor.
Dr. Goldziher Ignác,	10	Lazarus Adolf, Bpest		10
Izr. hitközség, Baja ...	10	Östreicher József, Bpest...		10
Izr. hitközség, Mohol	10	Sternthal Adolf		10
Izr. hitközség, Óbuda	10	Dr. Weiszburg Gyula, Bpest.		10

b) *Rendes tagok*

	1905-re kor.	hátr. kor.		1905-re kor.	hátr. kor.
Hajnal Dániel, Bácsstopolya	— . —	4. —	Schlesinger Benő, Igló	— . —	4. —
Lakner Mór, Eger ...	— . —	4. —	Stier Ignác, Mosony	3. —	3. —

Gyűjtés az árva-alap javára:

Chebra Kadisa és izr. iskola, Albert-Irsa ...	16. — kor.
Izr. iskola, Mátészalka, növendékeinek gyűjtése ...	3. —

Gyűjtés az üdülő-telep javára:

Izr. fiúiskola tantestülete, Miskolc II. részlet	10 kor.
Izr. leányiskola tantestülete „ II.	10
Izr. hitközség, Baja II. részlet	5

Budapesten, 1905. június 20-án.

Györi Adolf,
pénztá

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Szép ünnepélyt rendezett az Orsz. Izr. Tanítóképző-intézet igazgatója és tanári kara június hó 11-én. Ekkor búcsuzott el a tanári testület és az ifjuság azoktól a tanároktól, kik nyugalomba vonultak. Ugyancsak ez alkalomból vett búcsut a gyakorló iskola két tanítója is. Mikor a volt tanítványok seregétől egészen megtelt

terembe az ünnepeltek a tanári kar kíséretében bevonultak, magasra lobbant bennünk egész hatalmas valójában a hála, a ragaszkodás, a szeretet érzete. Átéreztük a pillanatot komolyságát; megértettük a helyzet jelentőségét, hogy az ünnepélyes bucsúval az érdem koszorúját fonjuk az ősz fejek köré. Az intézet igazgatója, *Bánóczy József*, megnyitó beszéde elénk állította *Léderer* Ábrahám, *Mendl* Lajos, *Schwarcz* Mór, *Stern* Mór, *Bein* Károly, *Ózer* Zsigmond és *Füredi* Ignác urakat abban a szerepben, amelyet a magyar zsidó tanítóság életében működésükkel az egyeseknél külön-külön úgy, mint az összességben játszottak. Emlékezetes beszéde hadd álljon itt egész szövegében:

„Szeretett Kartársak! Tisztelt ünneplő közönség! Kedves Tanítványaink! Ritka és fölemelő ünnep gyűjtött ma össze bennünket: búcsuzni azoktól, kik a folyó tanév elején hagyták itt évtizedes működésük szinterét, miután erejük javát és buzgóságok teljét intézetünknek szentelték. Itt látjuk őket megint magunk között, kiket annyi ideig magunk előtt láttunk, s hogy hiányzanak közülünk, tudatta velünk tiszteletünk, mely megszokta, hogy őket övezze, ragaszkodásunk, mely hiányukat érezte, de hirdette az űr is, melyet maguk után hagytak. Mert ők a hosszú évek alatt nemcsak állásukat töltötték be, hanem helyüket is; nemcsak kötelességet teljesítettek, hanem hivatást is. Erejüket és munkájukat, tudásukat és egyéniségüket vetették latba, hogy intézetünket emeljék, hírnevét megállapítsák. S érettünk dolgozván, az egész felekezet, az egész hazai tanügy érdekeit szolgálták. Az a sok száz tanító, ki innen az ő kezük alól került ki és szerte az országban nemzeti kulturát, felekezeti érzést terjeszt, ideális törekvést és lelkes odaadást tanusít — mind nekik is le van kötelezve, mind az ő nevelő hatásuk mellett is tesz tanúságot, mind az ő szellemüket is hirdeti. Vessétek ezt mélyen a lelketekbe, kedves tanítványaink, kik egykoron szintén tanítók lesztek. Vessétek mélyen a lelketekbe mai ünnepünk tanulságát: nem élt hiába, ki úgy dolgozott, mint ők dolgoztak, a ti volt tanítóitok. Az Isten nevében elhintett mag mindig kikel, a közjóra irányzott önzetlen munkásságból mindig áldás fakad — áldás azokra, kiknek a munkásság szól és áldás azokra, akik gyakorolják.

Midőn arra gondoltunk, hogy a távozók emlékét iskolánkban megörökíttjük, önként kínálkozott az eszme, hogy ezt mindazokra a tanerőkre kiterjesztjük, kik intézetünk fennállása óta kiléptek, de kikkel, igaz örömeinkre, az életviszonyok ezer szála még összeköt: *Mendl*, *Stern* és *Füredi* kartársakon kívül így hívtuk meg ma és tisztelhetjük részben körünkben *Léderer* Ábrahámot, *Schwarz* Mórt, *Bein* Károlyt, *Ózer* Zsigmondot.

Tisztelt ünneplő közönség! Szerencse és kitüntetés az Orsz. Izr. Tanítóképzőre, hogy ily férfiakkal, mint volt munkatársaival dicsekedhetik. *Léderer* Ábrahám intézetünk első igazgatója és szervezője, a zsidó tanítók tanítómestere; *Schwarz* Mór harmincz év termékeny és odaadó munkáját áldozta nekünk; *Mendl* Lajos intézetünk alapításától fogva negyvenhét esztendeig volt oszlopa és büszkesége; *Bein* Károly tizenkilenc évig tartó működése iskolánknek maradandó dicsősége; *Stern* Mór a lelkiismeretesség és buzgóság örök mintaképe; *Füredi* Ignác sokoldalú tudása gerjesztőleg hatott minden tanítványára; végül *Ózer* Zsigmond, kinek ötven évet meghaladó tanítópályájával valamennyien dicsekedünk. Kitűnő nevek sorozata, mely nemcsak intézetünk történetében kimagasló, hanem magában is jelentős. A hazai zsidó tanügynek egy fényes lapját töltik ők meg a legtartalmasabb tartalommal, a legtermékenyebb hagyománnyal. S valamint a kortársak nem fordulnak hiába hozzájuk, azonképen fognak az utódok is tanulságot meríteni az ő munkájukból és az ő példájukból. Ha az Orsz. Izr. Tanítóképző eleitől fogva irányadó volt a hazai zsidó elemi tanügyben: az ő érdemük; ha az maradt mindmáig: az ő dicsőségük; hogy az maradjon a jövőben is, tőlük örökbehagyott kötelesség, melynek teljesítésére mi vállalkozunk.

A ti munkátok, a ti dicsőségetek, kedves kartársak: a mi hagyományunk, a mi erőforrásunk. S igazában ez a mi mai összejövetelünk nem is a mi töletek való búcsúzásunknak az ünnepe, hanem a ti hatástok folytonosságának és állandóságának az ünneplése. Ti itt maradtok köztünk és velünk és előttünk annak a közös ideálnak a hatalmánál fogva, melynek életünket szenteltük és annak a szeretetnek az erejénél fogva, mellyel irántatok viseltetünk. Ez a hatalom, ez az erő elpusztíthatatlan, s hisszük, hogy emlékét egykoron a mi utódaink kegyelettel és hálával fogják a következő nemzedékeknek átadni.

Hogy pedig azok is ösmerjenek és mintegy színről-színre láthassanak, tisztel-
hessenek benneteket: elkészítettük képeteket intézetünk számára örök emlékezetül.
Ime elődeink arcképcsarnoka.“

A klasszikus beszéd, amilyent épen csak *Bánóczi* igazgató tud mondani, az ünnepeltek mindegyikének jellemzésénél épen azzal a használt szóval érintette lelkünkben azt a szálát, amely minket, volt növendékeket, az illető tanár urhoz elválaszthatatlanul hozzáfűzött és hozzáfűz még most is. A fényes, a meggyőzés erejével ható, szívet-lelket szeretettel, hálával eltöltő búcsubeszéd közben leleplezték az ünnepeltek arcképét. És láttuk, hogy az a képsorozat, mely bensőnkben oly élénken, életerősen megvan, most ténylegesen is ott fog diszteni a jövő nemzedékek előtt buzdító lelkesítő példának. Hogy megtanulják a koszorúval övezett képek történetéből, mennyiben, hogyan vívhat ki érdemeiket, becsültetést, tiszteletet, vonzalmat a becsületes munkásság és jó szív. Hogy ezek példáján okulva, minden tanító így teljesítse kötelességeit, hintse el a szeretet magvát, vigye előbbre nemzedékek sorsát. Igaz meghatottság szállt meg bennünket e beszéd alatt, mert fokozódott mértékben éreztük, de talán igazában csak most értettük meg teljességében, hogy kik nekünk ezek az érdemes férfiak.

Előzőleg *Major J. Gyula* tanárnak egyik zsoltárát énekelte a képző-intézeti ifjuság meglepően szép előadásban.

Amikor *Bánóczi* igazgató remek beszédét befejezte, a most végzett növendékek egyike búcsuzott a többiek nevében. Átérezte, amit mondott. Meghatottságtól rezgő hangja sokszor felmondta a szolgálatot.

Könnyekre indító volt a kis gyermekek szónoka, ki a gyakorló-iskolai növendékek nevében mondta el a tanító uraknak, hogy milyen fájdalmas a válás.

A volt iskolatársak nevében *Csajági Béla* elnök ecsetelte hatásosan a jubilánssok maradandó emlékezetét.

Bein Károly tanár köszönte meg társai és maga nevében azt a lélekemelő megemlékezést. Az a kapocs, amely eddigelé a most visszavonulókat az intézethez, a magyar zsidó tanítósághoz fűzte, meg nem szakad, mert mindenkor barátjai, támogatói lesznek neki. Az emlékezetes ünnepély a Himnusszal ért véget. *P. Zs.*

Jubileum. Nagy-Tapolcsányban június hó 4-én az izr. felekezeti iskola ünnepet ült. Igazgató-tanítójának, *Weisz Árminnak* jubileumát tartották. 25 éve működik lankadatlan hévvel, igaz buzgalommal. Nemes igyekezetét szép siker koronázta eddig elé is, amiről meggyőződhetett a lefolyt ünnepség alkalmával, mikor a nagyszámú vendégkoszoruban a társadalmi élet minden ágából a legjelesebbekre ismerhetett volt tanítványaiban. Az érdem elismerésének, s a ragaszkodás jelének spontán megnyilatkozása könnyekig hatotta az érdemes igazgató-tanítót. A lefolyt 25 éves munkálkodásnak megbecsülése erőt, buzdítást ad a jövőre, hogy még igen számos, jeles ember hirdethesse *Weisz Armin* kollegánk érdemeit.

Az ünnepély a következőkben állt: Fényes közönség jelenlétében nyitotta meg az elnök ezt a lélekemelő, maradandó hatású ünnepséget.

Az ifjusági énekkar Szózata után főtisztelendő *Schlesinger Nátán* rabbi üdvözölte a jubilánst a hitközsége nevében. Beszédében rámutatott a tanítóság magas hivatására a vallásos élet fejlesztése körül. Igaz hithűség jelezte az ünnepelt működésnek irányát.

Az iskolaszék nevében *Gelley Salamon* iskolaszéki elnök róttá le az elismerés adóját. A volt tanítványok nevében *Munk Edith* és *Adler Blanka* kisasszonyok fejezték ki igaz köszönetüket a mester eredményes fáradozásaiért.

Nem maradtak el a kis, jelenlegi tanulók sem és szívhöz szólóan dicsőítették tanítójukat, végül *Wittmann Pál* szép beszéde a jubiláns tantestülete nevében ugyan csak visszhangra talált a hallgatóság körében.

Az ünnepséget az ifjusági énekkar Himnussza zárta be. Este 8 órakor társasvacsora volt, amelynek folyamán számos felköszöntőben dicsérték az érdemes jubilánst.

II. A törökszentmiklósi izr. népiskola érdemes igazgató-tanítója *Klein Armin*, e tanév végén tölti be buzgó tanítóskodásának 25 évét. Az izr. hitközség, illetőleg iskolaszék valamint volt tanítványai kiválóan buzgó működését méltányolva, tiszteletére f. évi július hó 2-án, az iparos-kör disztermében jubileumi ünnepélyt rendeznek. Az ünnepély kezdete pontban d. u. 3 és fél órakor. Az ünnepély sorrendje: 1. *Schwarcz Hermann* hitk. elnök megnyitja az ünnepélyt és küldöttséget meneszt az

ünnepeltért. 2. Főt. Dr. *Weisz* Mór rabbi a hitközség nevében üdvözlő beszédet intéz az ünnepelthez. Iskolaszéki díszgyűlés. 3. Dr. *Nagel* Sándor iskolaszéki elnök megnyitja a gyűlést. 4. *Kovács* Ignác tanító, iskolaszéki jegyző, az iskolaszék üdvözlését tolmácsolja. 5. Az iskolaszéki elnök indítványa és zárószavai. 6. A volt tanítványok üdvözlője és emléktárgy átnyújtása a volt tanítványok nevében: Dr. *Kun* Andor, 7. A jelenlegi tanítványok nevében üdvözlő beszédet mond 1 fiú és 1 leány növendék. 8. *Schwarcz* Hermann hitk. elnök zárószavai. Este 8 órakor közvacsora.

Záróünnepélyek. I. A pesti izr. hitközségi elemi és polgári fiúiskola június hó 29-én tartotta záróünnepélyét. Az intézet igazgatója, *Stern* Ábrahám nagyszámú, díszes közönség jelenlétében nagyhatású, felnőtteket és tanulókat egyaránt megkapó beszédben zárta be az idei iskolaévet. Tartalmas beszéde folyamán megemlékezett arról, hogy a zsidóság ez évben két legnagyobb heroszának emlékezetét újította fel: *Maimonidesz* emlékét, halálának hétszázados évfordulója alkalmából és *Rási* emlékezetét, halálának nyolczszázados évfordulóján. Szépen és pregnánsan jellemezte e két nagy férfiút, működésüket, jelentőségüket a zsidóságra és az egész emberiség kulturájára nézve. Mind e mai napig tartó hatásuknak magyarázatát abban találja, hogy *Maimonidesz* munkásságával, életének példájával megmutatta, hogy hit és tudás, vallásosság és világi tudomány mily jól férnek meg egymással, hogy az igaz ember tulajdonképpen az, kinek lelkét az e kettő közötti harmónia tölti be; *Rási* pedig örök befolyást biztosított magának azáltal, hogy mély vallásossága és hitbéli meggyőződése mellett, lángoló, hatalmas szeretet élt lelkében felekezetünk és népünk iránt. Ez a szeretettel egybeforrt hit volt kútforrása *Rási* nagyságának és ez halhatatlanságának titka. A beszéd e része, mely tanulmánynak is nagybecsű volna, nagy tetszésre talált a jelenlévő nagy közönségnél.

Beszéde folyamán *Stern* igazg. kegyelettel említette fel néhai dr. *Hauser* Józsefet, oktatásügyi osztályunk első elnökét, születésének századik és halálának ötvenedik évfordulója alkalmával. A megboldogult iskolánknak első szervezője és a tanügynek és tanításnak igaz barátja volt. Maga is szeretett tanítgatni és örök érdeme, hogy ő volt az első, ki ifjusági istentiszteletet szervezett. Az ösztöndíjak kiosztásánál *Stern* igazgató kegyelettel emlékezett meg néhai dr. *Kayserling* rabbiról, kinek nevére hitközségünk ösztöndíj-alapítványt létesített és kinek halála pótolhatatlan vesztesége hitközségünknek és egész felekezetünknek. Emlékét az intézet is halás kegyelettel fogja megőrizni. A mintaszerű iskolai ünnepélynek további programmpontjai énekek és szavalkatok voltak; befejeztével a közönség és a tanulócsere mély benyomásokkal távozott.

II. A pesti izr. hitközségi elemi és polgári leányiskola június hó 28-án tartotta záróünnepélyét. *Halász* Nátán igazgató, ki ez alkalommal a harmincnyolcadik ilyen ünnepélyt rendezte, gyönyörű beszédben fordult a jelenlévő nagy közönséghez és atyai szavakkal kérte fel a szülőket, hogy legyenek segítségére az iskolának a gyermekek nevelésének mindinkább nehezebbé váló nemes feladatában. Gyakorlati tapasztalatainak tárházából tanácsokkal látta el az érdeklődő szülőket, és mikor aztán szeretetteljes szavakkal a gyermekekhez fordult és meghatottságtól remegő hangon megáldotta őket, nem maradt szem szárazon. A gyönyörű ünnepély folyamán még 18 ösztöndíjat 570 korona értékben osztott ki és vagy 150 szebbnél-szebb jutalomkönyvet. Karénekek és szavalkatok voltak az ünnepély többi pontjai, melyek a közönségnek tetszésével találkoztak és melyek után *Halász* igazgató zárószava fejezte be a sikerült ünnepélyt és az idei iskolaévet.

Eger. Az egeri iskola jubileuma József főherceg halála miatt őszre lett halasztva.

Der Wunderrabbi. *Galgóczi* Ábrahám galgóci tagtársunk „der Wunderrabbi“ címmel drámát írt, mely a hazánk északkeleti részén lakó zsidóság életét mutatja be. Az érdekes munka tárgyát a jesiba-életből meríti. Szerző, ki tárgyát kitűnően ismeri, amit már folklóre-adatgyűjtése alkalmával többször is kimutatótt, tárgyát ötletesen dolgozza fel. Meséje invencióra vall, dialogjai érdekesek, ötletesek, sok helyütt eredeti humorral telvék, a nagy jelenetek pedig drámai hévvel vannak megírva. Nyelvezete költői lendületű és mindvégig magas szárnyalású. A dráma folklóre-tanulmánynak is beválik, tendenciája pedig — szerző a jesiba ifjuságnak sötét fanatismusa, műveletlensége ellen, úgyszintén a csodarabbik üzelvei ellen kel ki — nagyon is megszívleendő. A munkát, mely szerző kiadásában jelent meg nagy anyagi áldozattal, melegen ajánljuk tagtársaink figyelmébe, különösen a tanítói könyvtárak számára való beszerzésére.

Gyászhir. *Blumschein* Lipót esztergomi tagtársunkat nagy csapás érte. Fia dr. *Barta* Tivadar jogtudor június hó 16-án, 26 éves korában hosszú szenvedés után meghalt. — Szívvel jövő részvétünket fejezzük ki a gyászoló tanítócsaládnak.

Pécs. A pécsi izr. hitk. „a Werheimer Jakab és Sarolta“ alapítványnak ez idei kamatait, 200 koronát felerészben *Klingenberg* Jakab igazgatónak, felerészben pedig *Kohn* Mór ottani tagtársunknak ítélte oda.

Személyi hir. Tagtársunkat *Krausz* Jakabot, a pesti izr. hitközség hitoktatóját, elemi fiúiskolájának énektanítóját az aradi hitközség megválasztotta főkantorhelyettesnek. Üdvözljük tagtársunkat új állásához és hivatásához!

Lakásváltoztatás. *Léderer* Ábrahám tanár, ki 37 éven át Váczi-utca 21. szám alatt egyazon lakásban lakott, Krisztina-körut 17. szám alá hurcolkodott.

VEGYESEK.

Tisztelgések. I. A központi választmány határozatából kifolyólag június 11-én *Stern* Ábrahám igazgató vezetése mellett egy öttagu küldöttség tisztelgett dr. *Mezei* Mórnál, mint az Országos Iroda ujonnan megválasztott elnökénél, hogy üdvözölje őt új állásában és pártfogását kérje a zsidó tanítóság részére. A küldöttség szónoka, *Stern* Ábrahám a következő beszédet intézte az új elnökhöz:

„Nagyságos Uram! Az O. I. T. E. erkölcsi kötelességének tartotta, hogy Nagyságodat üdvözölje abból az alkalomból, hogy az izr. községkerületek élén, mint az országos iroda elnöke, kezébe vette a hazai zsidóság irányítását. Engem tisztelt meg az egyesület, hogy üdvözlétét tolmácsoljam. Szíves örömet vállaltam e megbízatást és igaz szívvel köszöntöm Nagyságodat és mély testvéri érzéssel óhajtom, hogy az isteni Gondviselés adjon Elnök urnak erőt, egészséget és kitartást, hogy sikerrel vihesse előbbre felekezetünk ügyét nemzeti életünkön belül, felekezetünknek és hazánkunk üdvére.

Mielőtt azonban egyesületünk írásos üdvözlétét átadnám, legyen szabad Elnök urhoz egy kéréssel járulnom.

Mindenki vallja, sokan érzik, fájdalom, csak kevesen értik és veszik figyelembe azt, hogy a felekezetnek, a nemzetnek teste csak akkor egészséges, történelmi életük csak akkor alakulhat és fejlődhetik üdvösen, békés és viszontagságos viszonyok közt, hogyha e közösségnek oktatásügye is a test vérkeringésébe egészséges, friss vérsajtcskéket juttat. Ez pedig csak akkor történhetik, ha az iskolák anyagi, kulturális és erkölcsi tekintetben hivatásuk magaslatán állnak, ha a tanítók kellő önértéssel és teljes tudatossággal teljesítik feladatukat.

Az O. I. T. E. ebben munkálkodik közel négy évtized óta. A zsidó tanítóknak ez a közössége mind a mai napig távol tartotta magától azokat a szeparatistikus törekvéseket, melyek neologokat, orthodoxokat ellenségesen egymástól elszakítani törekszenek. Az O. I. T. E. csak egyféle zsidótanítóságot ismer. Egyesületünk fennállása óta nem egy ellentétet, nem egy félreértést szüntetett meg hitközség és tanító, tanító és kormány között. Közbenjárásával odahatott, hogy jog és törvény, igazság és szeretet érvényesüljenek az iskolai viszonyokban. Nem egy tanítónak jött és jön segítségére, valahányszor hitközségének szűkös viszonyai nem tudják az ő családja anyagi helyzetét a sors csapásai ellen elviselhetővé tenni. Legfőbb munkássága pedig oda irányul, hogy ápolja és fejlessze a tanítóság önértetét és ébren tartsa lelkét mindazon ideálok iránt, melyek felekezetünk és nemzetünk tudatának kell, hogy a legnemesebb tartalma legyen.

Arra kérjük Elnök urat, hogy támogasson bennünket ebben a munkásságunkban, vegye oltalmába, pártfogásába törekvésünket. Ezen kérésünket annál nagyobb bizalommal tehetjük, mert Elnök urnak élete előttünk nyitott könyv, hisz a mióta ifjúkorától a mai napig a köztevékenységből kiveszi részét, társadalomban, község-házán, városházán és az országházában mindenütt azokban a bizottságokban fejtette ki kiválóan buzgó munkásságát, amelyekben az oktatás és iskolázás ügyét intézik. Szeretettel gondozta ennek minden ágát, személyi és kulturális viszonyait. Legyen Elnök urnak szeme rajtunk, hogy általa is épüljön és erősödjék a zsidó tanítóság önértete. Az önértetes tanítók pedig teljes tudatossággal sorakoznak majd Elnök ur mellé, hogy eszméinek terjesztői, törekvéseinek buzgó, önzetlen munkásai legyenek. Isten áldása kísérje munkáját!”

Dr. *Mezei* Mór szívélyes szavakkal köszönte meg a küldöttség kitüntető figyel-

mét, hogy őt üdvözléssel felkereste, elhárít magától minden érdemet, mellyel ő rászolgált volna a magyar zsidótanítóság elismerésére, igyekezni akar azonban új állásából kifolyólag minden lehetőt megtenni, amivel egyesületünk céljait és ezzel egyidejűleg a hazai zsidó felekezeti tanügyet előmozdíthatja. Kéri az egyesületet, hogy minden adott esetben forduljon bizalommal hozzá és ne várja be, míg hivatalosan véleményadásra lesz felszólítva, hanem a zsidó tanítóságot érdeklő minden kérdésben keresse őt fel tájékoztató felvilágosítással.

E válasz után még hosszabb barátságos beszélgetésbe eredt a küldöttség tagjaival, mely alkalommal a jelen voltak meggyőződhetnek, hogy dr. *Mezei* Mórban az Országos Iroda rátermett elnököt, a hazai zsidóság kiváló minőségű vezérférfit a zsidó tanítóság pedig jóakaró pártfogót és támogatót nyert.

II. Választmányunk egy öttagú küldöttsége tisztelgett június hó 20-án *Frankl* Adolfnál az orth. közvetítő bizottság nemrég megválasztott elnökénél. A küldöttség szónoka, *Bárd Rezső* meleg hangon üdvözölte az orth. zsidóság fejét megválasztása alkalmából. Beszédében megismertette őt egyesületünk kulturális és humánus törekvéseivel, kiemelve különösen azt a tényt, hogy egyesületünk még oly időben keletkezett, mikor hazánkban egységes zsidóság volt. Ennek kapcsán hivatkozott arra, hogy egyesületünk ma is egységes, táborában mindenféle hitközség tanítói felekezeti pártárnyalat nélkül egyesülnek.

Az új elnök nagyon szívélyesen fogadta a küldöttséget és remek beszédben köszönte meg az üdvözlést. Felemlítette, hogy egyesületünk működését már régóta ismeri és méltányolja, és különösen a vallásos nevelés érdekében kifejtett törekvéseinket, melyek a zsidó felekezeti iskola létjogosultságát biztosítják, kísérte mindig figyelemmel. Ebben a tekintetben készségesen felajánlotta hathatós segítségét, mert a jövő nemzedék vallásos nevelésében látja a zsidó tanítóság legnemesebb feladatát. Szíves pártfogást és támogatást ígért minden oly ügyben, melyben egyesületünk hozzá fordulni fog és mellyel a zsidó tanítóság és egyesületünk segítségére jöhet. Az új elnök azután a társalgás folyamán a vallásos nevelés kérdései felett élénk eszmecserébe bocsátkozott a küldöttség tagjaival, melyben saját felfogását a dolgokról eloquens előadásban ismertette. A küldöttség minden tagja az érdekes fogadtatásból a legjobb benyomásokkal távozott.

Az Orsz. Izr. Tanítóképző Volt Iskolatársainak Egyesülete jun. 21-én tartotta 2. közgyűlését a tagok és érdeklődők nagy részvétele mellett. A közgyűlést megelőzőleg avató ünnep volt, mely alkalommal az Orsz. Izr. Tanítóképző ez évben végzett növendékei *Csajági* Béla elnök lendületes avató beszéde és *Lenkei* Henrik ez alkalomra írt gyönyörű avató költeményének hatása alatt ígéretet tettek, hogy az egyesületet, mint annak fiatal tagjai, bárhová is kerüljenek, célja elérésében támogatni fogják. Azután *Rozsa* Ignác titkár olvasta fel az egyesület 7 hónapos története kapcsán jelentését, melyből annak öröndetes haladása erkölcsi és anyagi térfoglalása tűnt ki. E jelentés szerint az egyesületnek a létesítendő internátus számára eddig 12 100—200 koronás ágyalapítványa van. Van 30 pártoló, 220 rendes és 35 kültagja is. *Erős* Jenő pénztárnok jelentése után nagy lelkesedéssel fogadta el a közgyűlés *Kemény* Simon alelnöknek az internátusra vonatkozó következő indítványát: „A közgyűlés felhalmazza az elnökséget és a választmányt, hogy már a jövő iskolai évben az egyesület anyagi viszonyaihoz mérten vegyen ki lakást és azt rendezze be egyelőre 5—6 képzőintézeti növendék számára.“

A közgyűlés azután nagy lelkesedéssel dr. *Bánóczy* József igazgatót diszelnöknek, özv. *Fleischl* Samunét disztagnak és az Orsz. Izr. Tanítóképző tanári karát tiszteletbeli tagoknak választotta meg.

Este 80 terítékű banket volt, melyen *Csajági* Béla elnök az új diszelnököt, *Bánóczy* Józsefet köszöntötte föl. Beszéde kapcsán lelkes óvációkban részesítették a nagyrabecsült igazgatót, ki meghatva válaszolt és áldásos sikert kívánt az új egyesületnek, mely ily nemes cél érdekében hozta össze nagy számban az intézet volt növendékeit. Több sikerült felköszöntőben ünnepelték még a fiatal egyesület érdemes vezetőségét, mire a résztvevők mind az egyesület jövőjébe vetett hittel távoztak.

Emléklap. Körlevelünkben tett ígéretünkhöz képest itt elsoroljuk azokat az iskolákat, melyek ez ideig az „Emléklap“-ot megrendelték: *Baja*, *Baranya-Mágocs*, *Balassa-Gyarmat*, *Báth*, *Békés*, *Borsód-Csaba*, *Budapest* (fiúiskola és egyes tanítók), *Csantavér*, *Derecske*, *Galanta*, *Garam-Szt.-Kereszt*, *Galgóc*, *Gyulafehérvár*, *Heves*, *Homonna*, *Igló*, *Izsák*, *Jánoshalma*, *Kapuvár*, *Kálóz*, *Kápolnás-Nyék*, *Késmárk*,

Keckemét, Kis-Kőrös, Kispest, Kismarton, Kunmadaras, Kurtics, Kúnhegyes, Liptó-Szt.-Miklós, Marcali, Marosvásárhely, Mándok, Mezőberény, Monok, Nagymegyer, Nyitra, Nyitra-Récsény, Nyitrapereszlény, Olasz-Liszka, Rohonc, Sárbogárd, Sebes-Kellemes, Soroksár, Szepesváralja, Szikszó, Szombathely, Tata, Tisza-Csege, Tisza-füred, Vác, Vágszered, Vágselye, Vicsap-Apáti, Zombor, Zsarnóca.

Kérelem. Azon tisztelt kartársakat, akiknek iskoláik értesítőt adnak ki, arra kérem, legyenek szivesek, az 1904/05. iskolaévről szóló értesítőjük egy-egy példányát iskolánkhoz címezve nekem — *hivatalból* — megküldeni. Bucsuszentlászlón, Klein Mór izr. tanító.

Hymen. Választmányunk érdeemes tagjának, Fischer Ignác nyitrai tanítónak házában július hó 4 én kettős örömnép lesz. Zsófia leányát Zoltán Miksa úr, Paula leányát Gerő Lajos úr fogja e napon oltárhoz vezetni. — Szívvel üdvözljük az örömszülőket és a fiatal párokat!

Eljegyzés. Nagyérdemű tagtársunknak, Csajági Béla a pesti hitk. fiárvaháza és polg. iskolájai gazgatójának, választmányunk régi tagjának leányát, Margitot e napokban jegyez'e el Messinger Illés úr Budapestről. — Fialat tagtársunk, Schwarcz Izidor aszódi tanító eljegyezte Silbermann Jakab leányát, Ilonát Eperjesről. — Stern Sámuel a pesti izr. hitközs. hitoktatója eljegyezte Reisman Dávid fakereskedő leányát Etelkát Törökszentmiklósról. — Gratulálunk!

* Csinos, művelt, 20 éves izraelita okl. tanítónő részére a vidéken, akinek 4000 korona hozománya és szép kelengyéje van, keresek férjül állásban lévő tanítót. Ajánlatokat arképpel „Colléga“ jelige alatt lapunk kiadóhivatalába kérek küldeni.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz. Gyermekek- és életbiztosító-intézet Budapesten VI. Teréz-körút 40–42. Alapított 1863. évben. Folyó év május havában 1.409,000 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1.151,600 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 88.403 K 04 fillér fizettetett ki. 1905. január 1-től május 31-éig bezárólag 6.140.800 K értékű biztosítási ajánlatot nyújtottak be és 5.093,700 K értékű új biztosítási kötvényt állítottak ki. Biztosított összegek fejében 339,012 K 02 fillért fizettek. Ezen intézet a gyermek és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

ALEXANDER VILMOS könyvkereskedésében, Sátoraljaujhelyen
megjelent a Gabel Gyula-féle módszer szerint szerkesztett

héber ABC (חנוד לנער)

Bolti ára 40 fillér. Vezérfonal 60 fillér. Olvasótáblák 5 kor.

Főraktár Schlesinger József, Budapesten, Király-utca 1.

Az „Értesítő“ mult havi számában jelzett „Vallástan“ a polgári leányiskolák és hasonnemű tanintézetek számára a közelebbi napokban hagyja el a sajtót.

Dadogást

és minden beszédhibát kezesség mellett a legegyszerűbb és legújabb mód szerint sikeresen gyógyít **SOLT LAJOS** Budapest, VII, Erzsébet-körút 29. Orvosi felügyelet személyes vezetésem alatt.

Sasvári Béla Héber hangoztató- és olvasókönyve, valamint

olvasótáblái

csakis a szerzőnél Pécssett rendelhetők meg.

A könyv bolti ára 44 fillér, tanítóknak 37 fillér.

Az olvasótáblák nettó ára 2 kor. 40 fillér.

Ajánlható cégek.

Weisz Salamon Budapest, Népszínház-utca 25. Ajánlja nagy raktárát üveg, porcellán és lámpa árukban. Épületüveges. — Képrámák nagy választékban.

Müller Testvérek, Budapest. Vegyészeti gyár. Tinta, tus és aquarell-festék gyártmányai a legjobbak.

Weisz Sándor Budapest, Ferenciek-bazára 19. Jutányos áron készít elegáns szabásu uri ruhákat. Angol és francia ruhaszövet raktár.

CZIGLER és SCHLESINGER

Iátszerészek

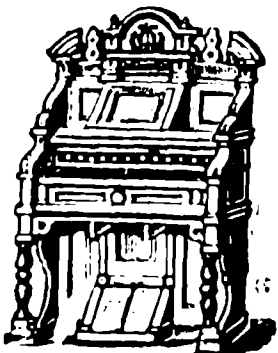
Budapest, VII. Kerepesi - ut 36.

(a Klauzál utca sarkán).

Iskolák részére ajánlják fizikai és rajzeszközök dús raktárát. Valódi hegyi kristály-szemüvegek, csiptetők és lorgnettek.

Ruggyanta és rézbélyegzők, pecsétnyomók és vésnöki cikkek a legszebb kivitelben készítettnek.

☞ Tanerők és hitközségek a bélyegzőknél 20% engedményben részesülnek. ☞

HARMÓNÍUMOK

mindkét rendszer szerint a legolcsóbban szállít:

PAJKR REZSŐ ÉS TÁRSA

Budapest, VIII. József-körut 15. szám.

Árjegyzék ingyen és bérmentve. ☞☞☞ Tanerőknek külön százalékgedmény.

ELSŐ MAGYAR ACÉLIRÓTOLL-,
TOLLSZÁR- ÉS INDIGÓ MÁSOLO PAPIRGYÁR
SCHULER JÓZSEF, BUDAPEST

Gyár: X. Gyömrői-út 61. — Iroda: VI. Dalnok-utca 26.

Gyártmányai: Acélirótollak, tollrajzszek; indigo- és színes másolópapírosok, fényérzékeny - másolópapírosok pozitív és negatív eljáráshoz, rajzmásolópapírosok, olajlapok, cerosin- és viaszpapírosok.

Pártoljuk a honi ipart!!

Az igaz magyar gazdasszony nem küldi már ruháit külföldre tisztítás és festés végett, mert

Beierl József

műfestő és vegytisztító

Budapest, VI. Király-utca 8.
az udvarban

a legjutányosabban és legpontosabban vegytisztít és fest bármilyen uri és női szövet-, selyem-, bársony- és csipke-ruhát. **Csipke- és szövetfüggönyök tisztítása.** — Vidéki megrendelések gyorsan, pontosan és jutányosan eszközöltetnek.

Féüzlet:

Budapest, VI. Király-utca 8.
az udvarban.

Gyűjtőtelep:

Budapest, VI. Múzeum-körut 31.
Ujpest, Kemény Gusztáv-utca.

Horovitz Adolf könyvkiadó-hivatalában Nagyszombatban megjelent:

חמשה חומשי תורה.

Mózes I. könyve héber nyelvgyakorlatokkal.

Szerkesztette

A vágújhelyi izr. népiskola tanítótestülete.

Ára vászonkötésben kor. 1.40.

Mózes II. könyve héber nyelvtani fügeléssel.

Szerkesztette

STEIN MIKSA, nagyszombati főrabbi.

Ára vászonkötésben kor. 1.40.

A fordításnál a Fuchs-féle biblia elrendezése és szószerinti fordítása szolgált mintául, hogy a gyermekek az iskolán kívül is fáradság nélkül gyakorolhassák az iskolában velük megismertetett bibliai tananyagot. Ezen biblia bevezetésével a tanító urak nagyon megkönnyítik a saját és a tanulók munkáját. Nemzeti-ségi vidéken pedig valóságos kulturmisszió teljesítésére van hivatva, mert a tanulók a fordítás és gyakori ismétlés által a magyar nyelvet már 1 év alatt biztosan el fogják sajátítani.

ARANYOSI MIKSA

felső kereskedelmi iskolája

Budapesten, V. Nagykorona - utca 13. szám.

Államérvényes bizonyítványok.

Egyévi önkéntességi jog.

Az intézet internátussal van összekötve.

Előjegyzés a szünet alatt is. — Prospektus kívánatra ingyen és bérmentve.

Uj, javított kiadás.

Füredi Ignác Számtani példatár, átnézte **Bárd Rezső**

az elemi iskola II. oszt. számú	VII. kiadás	} min. eng. ára fillér	—40	
az elemi iskola III. oszt. számára,	VII. kiadás		85.824	—40
az elemi iskola IV. oszt. számára,	V. kiadás		1891.	—40
az elemi iskola V. és VI. oszt. számára,	III. átdolg. kiadás			—72

ministeri engedélyezése folyamatban.

Kapható a kiadónál:

Ifj. Nagel Ottó könyvkereskedő, VIII. Múzeum-körút 2. sz.

és minden más könyvkereskedésben.

Bevezetés céljából a kiadó mutatópéldányokkal szívesen szolgál.

Megjelent új kiadásban.

A zsidók története.

A biblia befejezésétől a mai korig. Különös tekintettel a magyar zsidók történetére

A középiskolák felső osztályai és a tanítóképzők számára.

Irodalmi szemelvényekkel. *Dr. Kayserling M.* könyve nyomán.

Irták **Csukási Fülöp** és **Schön József.**

II. javított kiadás.

Kapható a kiadóknál

SINGER és WOLFNER könyvkereskedésében,
VI., Andrásy-út 10. sz.

SINGER és WOLFNER könyvkereskedésében

(Budapest, Andrásy-út)

kaphatók a következő új kiadású munkák.

Elemi iskolai könyvek jegyzéke osztályok szerint csoportosítva.

I. osztály.

Müller Adolf, Magyar ABC és olvasókönyv (az izr. tanító-egyl. kiadv.)	kor. fill.	—40
Müller Adolf, Héber ABC és olvasókönyv bekötve	" "	—40
Schütz Manó, Első héber hangoztató és olvasókönyv	" "	—40
Herczog Emil, Német ABC és olvasókönyv	" "	—40

II. osztály.

Barna, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító egyl. kiadv.)	—64
Radó, Magyar olvasókönyv	—64
Csukási, Bibliai történet. II. osztály számára (az izr. tanító-egyl. kiadv.)	—50
Sebestyén-Pfeiffer, Magyar nyelvtan II. oszt.	—30
Mendl Német olvasókönyv	—64
Deutsches Sprachbuch I rész	—40
Német nyelv- és olvasókönyv a magyar ajkú népiskolák számára I. rész kötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	—60
Mózes I. könyve, magyar fordítással, bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadv.)	—80

	kor. fill.
Imakönyv, (az izr. tanító-egyl. kiadványa) 24. tetemesen jav. és imarendi utmutatóval	— 80
bővített kiadás, bekötve	— 80
Deutsch Henrik fordításával bekötve (az O. i. t. e. által eng. kiadv.)	—80 és 120
Székely, számtani gyakorlókönyv II. oszt. számára bekötve	—40
Hoós, Dalkönyvecske 1 füzet	—30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára I. füzet	—50
III. osztály.	
Barna, Magyar olvasókönyv, bekötve (az izr. tanító-egyl. kiadványa)	—72
Radó, Magyar olvasókönyv	—72
Pfeiffer—Sebestyén, Magyar nyelvtan III. oszt.	—40
Mendl, Német olvasókönyv bekötve	—72
Deutsches Sprachbuch II. rész	—50
Német nyelv- és olvasókönyv a magyarajku népiskolák számára, II. rész kötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	—72
Mózes II. könyve, magyar fordítással bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadv.)	—80
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	—80
Deutsch Henrik fordításával bekötve	—80
diszesebben bekötve (az O. i. t. e. kiadványa)	120
Lakits—Neiger—Kiss Áron, Földrajz bekötve	—24
Tergina, Földrajz osztatlan iskolák számára	—72
Bárdos, A magyar nemzet története, bekötve	—56
Székely, Számtani gyakorlókönyv bekötve	—48
Hoós, Dalkönyvecske I. füzet	—30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára I. füzet	—50
IV. osztály.	
Barna, Magyar olvasókönyv bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa)	—90
Radó, Magyar olvasókönyv	—90
Pfeiffer—Sebestyén, Magyar nyelvtan IV. oszt.	—40
Mendl, Német olvasókönyv bekötve	—90
Deutsches Sprachbuch bekötve	—72
Német nyelv- és olvasókönyv a magyarajku népiskolák számára III. rész, bekötve (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	—90
Mózes III. és IV. könyve, (az izr. tanító-egyesület kiadványa (kötetje 0.80 fill.) összesen	1 60
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	—80
Deutsch Henrik fordításával bekötve	—80
diszesebben bekötve (az O. i. t. e. kiadványa)	1 20
Lakits—Neiger—Kiss Áron, Földrajz bekötve	—56
Tergina, Földrajz	—48
Bárdos F., A magyar nemzet története bekötve	—56
Székely, Számtani gyakorlókönyv bekötve	—48
Orbók, Egészségtan bekötve	—40
Kogutovicz, Magyarország isk. kézitérképe (Singer és Wolfner kiadása)	—40
Hoós, Dalkönyvecske 2. füzet	—30
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára. 2. füzet	—60
Lerner, Bibliai történet I. rész	—60
V. és VI. osztály.	
Radó, Magy. olvasókönyv (az izr. tanítóegyesület kiadványa)	1 30
Mendl, Deutsches Lesebuch bekötve	1 30
Mózes öt könyve, bekötve, kötetenkint 80 fillér, mind az öt rész egy kötetben	4 —
Imakönyv, (az izr. tanító-egyesület kiadványa) bekötve	— 80
Imakönyv, Deutsch Henrik fordításával, szótárral, vászonba kötve (az O. i. t. e. kiadv.)	1 20
Lakits Neiger-Kiss Áron, Földrajz bekötve	— 72
Tergina, Földrajz V. és VI. oszt. számára	56
Bárdos, A magyar nemzet története bekötve	— 52
Tergina, A magyar nemzet története	— 62
Füredi, Világtörténet	— 80
Székely, Számt. gyakorlókönyv bekötve	— 72
Ertl H., Természetráaj, kötve	— 64
Balázs J., Természettan, kötve	— 72
Irmey-Baló, Alkotmánytan, kötve	— 40
Pollák K., Elemi mértan	— 40
Mocnik—Orbók, Mértan kötve	— 48
Hoós, Dalkönyvecske. 2 füzet	— 34
Major Gy., Módszeres énekkönyv zsidó népiskolák számára. 2 füzet	— 60
Orbók, Egészségtan bekötve	— 40
Kogutovicz, Magyarország térképe	— 40
Lerner, Bibliai történet II. „	—60

Könyvkereskedésünkben kapható minden bárhol és bárki által hirdetett iskolai tankönyv.

SINGER és WOLFNER, könyvkereskedése, VI., Andrásy-ut 10. sz.